

UPPSALA
UNIVERSITET

SOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN
CESAR – Centrum för Socialt arbete
Socionomprogrammet
Kandidatuppsats, 15hp
Vårterminen 2019

Att vara hemlös förälder i missbruk – motverkansmodellerna,
forskningen och Barnkonventionen

Författare: David Alfvenhierta & Filip Charpentier
Handledare: Professor Hedvig Ekerwald
Examinator: Professor Rafael Lindqvist
2019-05-27

Förord/Tack

Det här är lika mycket till de klienter vi redan mött som till de vi kommer möta. Lika mycket till de människor som lett oss till kunskap som de som hjälpt oss formulera den. Lika mycket till de vars ord vi läst som till de som kommer läsa våra. Studien är vad vi funnit men vårt tack till dem som hjälpt oss genomföra den, och till dem som läser den, är en påminnelse om var det sociala arbetet både börjar och slutar enligt vår uppfattning:

”Om jag vill lyckas med att föra en människa mot ett bestämt mål, måste jag först finna henne där hon är och börja just där. Den som inte kan det lurar sig själv när hon tror att hon kan hjälpa andra. För att hjälpa någon måste jag visserligen förstå mer än vad han gör, men först och främst förstå det han förstår. Om jag inte kan det, så hjälper det inte att jag kan och vet mera.

Vill jag ändå visa hur mycket jag kan, så beror det på att jag är fåfång och högmodig och egentligen vill bli beundrad av den andre i stället för att hjälpa honom. All äkta hjälpsambet börjar med ödmjukhet inför den jag vill hjälpa och därmed måste jag förstå att detta med att hjälpa inte är att vilja härska, utan att vilja tjäna.

Kan jag inte detta så kan jag inte heller hjälpa någon” (Kierkegaard, 1852).

Vår studie tillägnar vi de föräldrar och barn studien handlar om. Det är er vi hoppas studien ska tjäna. Vårt tack går till professor Hedvig Ekerwald som på så många sätt bidragit till studiens genomförande.

David Alfvenhierta och Filip Charpentier, Uppsala i maj 2019

Titel: Hjärterum med substans

Title: A room in the heart with substance

Authors: David Alfvenhierta & Filip Charpentier

Abstrakt

Den här studien sker mot bakgrund av uppgifter i nyhetsmedier där det berättats om de svårigheter som hemlösa möter om det är föräldrar till barn som inte delar deras situation i hemlöshet. Den sker också mot bakgrund av att Barnkonventionen inom kort inkorporeras i svensk lagstiftning. Studiens syfte är att undersöka hur det sociala problemet "att vara hemlös förälder i missbruk" konstrueras i vetenskapliga texter om två modeller för arbete med motverkan av hemlöshet i Sverige. Studiens syfte är också att skapa en djupare förståelse av om, och i så fall hur, nämnda modellers lösningar möjliggör för föräldern att tillgodose den rätt barnet enligt Barnkonventionen har till sina föräldrar, till bostad och till skydd, genom föräldrarnas deltagande i respektive modell. Studiens metod är kvalitativ innehållsanalys och perspektivanalys utgör både teori och analysmetod utifrån socialkonstruktivistisk grund. De två problemperspektiv vi funnit har vi valt att kalla för "behandling först – boende sedan" respektive "boende först – behandling sedan". De skiljer sig avsevärt från varandra beträffande hur det sociala problemets karaktär, orsak, konsekvenser, lösning och utveckling konstrueras. Det visar sig också finnas skillnader mellan hur problemperspektiven möjliggör tillgodoseendet av barnets rättigheter enligt Barnkonventionen. En viktig slutsats är avsaknaden av tydliga barnperspektiv i de bägge problemperspektiven. Studien finner även att "behandling först – boende sedan" är ett problemperspektiv som bygger på en voluntaristisk orsaksförklaring medan "boende först – behandling sedan" istället bygger på en deterministisk.

Nyckelord: hemlöshet, förälder, barn, socialkonstruktivism, perspektivanalys, Bostad först, trappstegsmodellen, socialt arbete

Keywords: homelessness, parenting, children, social constructionism, perspective analysis, Housing First, staircase model

Antal ord: 19 771

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	6
1.1 BAKGRUND, SAMMANHANG OCH RELEVANS FÖR SOCIALT ARBETE	6
1.2 PROBLEMFÖRMULERING	7
1.3 SYFTE	7
1.4 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	7
1.5 AVGRÄNSNINGAR	8
1.6 BEGREPPSFÖRKLARING	8
1.7 DISPOSITION.....	8
2 FORSKNINGSÖVERSIKT	9
2.1 SÖKPROCESS	9
2.1.1 Hemlöshetens och missbrukets inverkan på föräldraskapet.....	9
2.1.2 "trappstegsmodellen" och "Bostad först".....	10
2.1.3 Barnkonventionen.....	11
2.2 HEMLÖSHETENS OCH MISSBRUKETS INVERKAN PÅ FÖRÄLDRASKAPET	11
2.2.1 Hemlöshetens inverkan på föräldraskapet.....	11
2.2.2 Missbrukets påverkan på föräldraskapet	12
2.3 MODELLER FÖR ARBETE MOT HEMLÖSHET.....	12
2.3.1 Hemlöshetsarbetets organisering i Sverige.....	12
2.3.2 "trappstegsmodellen".....	13
2.3.3 "Bostad först".....	13
2.3.4 Forskningens kritik mot, och positionering utifrån, modellerna	13
2.4 BARNKONVENTIONEN	14
2.5 SAMMANFATTNING AV FORSKNINGSÖVERSIKT.....	15
3 TEORETISKT RAMVERK - PERSPEKTIVANALYS SOM TEORI UTIFRÅN SOCIALKONSTRUKTIVISTISK GRUND	16
4 METOD, MATERIAL OCH URVAL	17
4.1 VETENSKAPSFILOSOFISK UTGÅNGSPUNKT OCH FORSKNINGSANSATS.....	17
4.2 METODVAL - KVALITATIV INNEHÅLLSANALYS	17
4.3 URVAL	18
4.4 GENOMFÖRANDE	19
4.5 ANALYS - PERSPEKTIVANALYS SOM ANALYSMETOD	19
4.6 TROVÄRDIGHET, TILLFÖRLITLIGHET OCH REPRESENTATIVITET.....	20
4.7 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	21
4.8 METODÖVERVÄGANDEN	21
5 RESULTAT - VAD SOM KOMMER FÖRST OCH VAD SOM BLIR BARNETS BÄSTA	21
5.1 A-PERSPEKTIVET: "BEHANDLING FÖRST – BOENDE SEDAN"	22
5.1.1 Karaktären av föräldrarnas sociala problem och okunskapen kring relationen till barnet.....	22
5.1.2 Orsaken till föräldrarnas sociala problem	23
5.1.3 Konsekvens 1 - Horan, hotet och vem som får umgås	24
5.1.4 Konsekvens 2 - attityden till problemen och stödet.....	26
5.1.5 Hur föräldrarnas sociala problem löses.....	27
5.1.6 Hur föräldrarnas sociala problem utvecklas	28
5.2 B-PERSPEKTIVET: "BOENDE FÖRST – BEHANDLING SEDAN"	29
5.2.1 Problemet karaktär finns i föräldrarnas avsaknad av hem	30
5.2.2 Orsaken till föräldrarnas sociala problem	30
5.2.3 Konsekvens 1 - Att kunna ha en relation	31
5.2.4 Konsekvens 2 - Minskat missbruk	31
5.2.5 Hur föräldrarnas sociala problem löses.....	32

5.2.6 <i>Hur förälderns sociala problem utvecklas</i>	32
5.3 VAD SOM KOMMER I VILKEN ORDNING OCH VEM SOM HAR SKULD ELLER ANSVAR	33
5.4 BARNETS BÄSTA OCH VAD SOM KOMMER FÖRST	35
6 AVSLUTANDE DISKUSSION	36
6.1 STUDIEN I LJUSET AV TIDIGARE FORSKNING	37
6.2 TEORIDISKUSSION - SOCIALKONSTRUKTIVISM, DISKURSER OCH MODELLERNAS LÄNK TILL EN FÖRÄNDERLIG VETENSKAP.....	38
6.3 METODDISKUSSION - HUR VI GJORDE OCH HUR VI BORDE GJORT.....	39
6.4 IMPLIKATIONER FÖR SOCIALT ARBETE SOM FORSKNING OCH PRAKTIK.....	40
REFERENSER	41

I INLEDNING

I.1 Bakgrund, sammanhang och relevans för socialt arbete

Hemlöshet är lätt att förstå som ett socialt problem för den drabbade. Om den hemlösa personen däremot också är förälder är förståelsen kanske inte lika självklar för vad det innebär för det sociala problemet. Möjligen är det lättare att förstå hur föräldraskapet påverkas av hemlöshet om även barnet är hemlöst. Om barnet däremot har sitt boende tillgodosett av den andre föräldern, eller med hjälp av samhället, kan det vara svårare att förstå föräldrarnas sociala problem som något som även inkluderar föräldraskapet och den svårighet hemlösheten innebär för föräldern att tillgodose barnets rätt att ha en nära och god relation till bägge sina föräldrar.

Under flera år har svenska tidningar uppmärksammat vad det innebär att vara hemlös och att samtidigt vara förälder till minderåriga barn som skiljts från föräldern på grund av hemlöshet. I en debattartikel publicerad i Aftonbladet vintern 2019 vill Hans Swärd, professor i socialt arbete, och Per Eriksson, professor och tidigare rektor vid Lunds universitet, problematisera den stereotypa bilden av hemlösa och påminner om att 3600–7200 barn i Sverige har en förälder som lever i hemlöshet. (Aftonbladet, 2019-01-07).

Samma vinter sände Sveriges Television dokumentärserien "36 dagar som hemlös", i vilken de följer hemlösa Anders. I en intervju beskriver Anders hur hans psykiska mående försämrats på grund av "svikna löften mot mig själv och mina barn" (Aftonbladet, 2018-12-16). Mer tydligt hur föräldrarnas sociala problem blir ett hinder i relationen till barnet är den granskning Aftonbladet gjort av hur "Nina", 12 år, tvingades bo i tält om hon ville träffa sin hemlösa pappa. Artikeln beskriver utförligt hur "Nina" inte får möjlighet att under trygga former träffa sin pappa samtidigt som de sociala myndigheterna beskrivs arbeta utan något fokus på barnet, även om de är medvetna om skrivelserna i Barnkonventionen. (Aftonbladet, 2010-08-01) Gemensamt för artiklarna är att det sociala problemet det innebär att vara hemlös förälder inte tycks få tillräcklig uppmärksamhet.

Samtidigt måste hemlöshet förstås i ett sammanhang. Det finns ett flertal olika skäl till att människor hamnar i hemlöshet. Den i särklass vanligaste orsaken till hemlöshet hos föräldrar som inte bor med sina barn är missbruk. (Socialstyrelsen, 2017, s. 65.) Det innebär att det vanligaste sociala problemet kring hemlösa föräldrar kan beskrivas som "att vara hemlös förälder i missbruk". Även det bör förstås i ett sammanhang inom det sociala arbetet för att bättre kunna studeras och analyseras i relation till både forskning, praktik och lagstiftning.

Vid årsskiftet 2019/2020 inkorporeras Barnkonventionen i svensk lagstiftning. (Riksdagens protokoll 2017/18:131, §§ 6, 13) Barnkonventionen ger konventionsstaterna en skyldighet att utifrån barnets rätt erbjuda bistånd, sociala stödprogram och behandling till föräldern. (Unicef, 2009) Det går därför att påstå att svenska modeller för motverkan av hemlöshet måste rymma lösningar på det sociala problemet "att vara hemlös förälder i missbruk" och samtidigt möjliggöra för föräldern att ge barnet en god och nära relation emellan.

Det finns flera olika modeller för arbete mot hemlöshet men med olika utgångspunkter och syn på vägen till målet. (Socialstyrelsen, 2010, s. 28) Att befintliga sociala program och behandlingsmetoder har varierande innehåll och olika fokus är något som inom det sociala arbetet utgör ett problem. Exempelvis beskriver Maria Norén i sitt examensarbete med rubriken "Vad är socialt arbete" hur en samstämmig och en enkel definition av det sociala arbetet inte går hitta. Utifrån litteratur menar hon att det sociala arbetet kan förstås på olika sätt, på samma sätt som det utifrån intervjuer går att se att det sociala arbetet kan praktiseras ur olika synvinklar och med olika konsekvenser därav. (Norén, 2009, s. 33.)

Om det sociala arbetet, både som forskningsområde och praktisk disciplin, har utrymme för att flera olika synsätt och förklaringsmodeller går det att anta att det finns behov av att sätta det i ett sammanhang. Sociala problem är centralt i både den socialpolitiska diskursen och i praktiken av det sociala arbetet. Generellt har samhällsvetenskaplig forskning med en socialkonstruktivistisk

ansats varit förtjänstfull men haft problem med avsaknad av hållpunkter att förankra olika förklaringar i. Ett sätt att motverka det problemet är att koppla forskning inom socialt arbete och definitioner av sociala problem till mänskliga rättigheter. (Morten Ejrnæs och Søren Kristiansen, 2017, s. 76: 92–93)

Att förhålla sig till rättslig reglering är dessutom något som alla verksamma inom det sociala arbetet är tvungna till. (Anna Hollander, 2006, s. 110) Det faller ofta på socialtjänsten att handlägga ärenden som berör alla aspekter av att vara hemlös förälder i missbruk. Det betyder, utifrån Socialstyrelsens uppdrag kring socialtjänsten, att arbetet även ska bedrivas enligt vetenskap och beprövad erfarenhet samtidigt som det ska främja utvecklingen av metoder och arbetsformer i socialt arbete genom forskning. (1–4 §§ Förordning 2015:284 med instruktion för Socialstyrelsen) Det innebär att även modellerna måste vila på vetenskaplig grund.

Vi tror därför att en jämförelse i relation till Barnkonventionen kan göra det möjligt att sortera bland befintliga modeller i hemlöshetsarbetet. Det sociala problemet ”att vara hemlös förälder i missbruk” kan då förstås i relation till hur problemet konstrueras på olika nivåer, samtidigt som samma sociala problem, och framförallt lösningar på det, kopplas till både lagstiftning, praktik och forskning. Den kopplingen kan alltså ske genom studie av hur olika modeller tillgodoser barnets rätt när föräldern har ett givet socialt problem.

1.2 Problemformulering

I och med att FN:s barnkonvention inom kort blir svensk lagstiftning, förstärks barnets rätt på olika sätt. Det innebär att modeller som syftar till att lösa det sociala problemet ”att vara hemlös förälder i missbruk” även måste förhålla sig till barnets rätt till en god och nära relation till bägge sina föräldrar. Det är dock inte självklart att modellerna löser det sociala problemet ”att vara hemlös förälder i missbruk” med samma resultat. Därtill kan olika synsätt och skillnader mellan modellerna innebära att förutsättningarna för den missbrukande och hemlösa föräldern att tillgodose barnets rätt också varierar mellan modellerna.

Sammantaget innebär det nämnda ett problem där det sociala problemet ”att vara hemlös förälder i missbruk” riskerar att konstrueras olika i modeller för arbete kring hemlöshet med följd att barnets rätt påverkas utifrån konstruktionen av föräldrarnas sociala problem. Det kan också vara ett problem om vetenskap om de olika modellerna ser olika på både orsak och lösning av nämnda sociala problem.

1.3 Syfte

Studiens syfte är att undersöka hur det sociala problemet ”att vara hemlös förälder i missbruk” konstrueras i vetenskapliga texter om två modeller för arbete med motverkan av hemlöshet i Sverige. Studiens syfte är också att skapa en djupare förståelse av om, och i så fall hur, nämnda modellers lösningar möjliggör för föräldern att tillgodose den rätt barnet enligt Barnkonventionen har till sina föräldrar, till bostad och till skydd, genom föräldrarnas deltagande i respektive modell.

1.4 Frågeställningar

För att uppfylla studiens syften utgår vi från följande frågeställningar:

- Hur konstrueras det sociala problemet ”att vara hemlös förälder i missbruk” i svenska vetenskapliga texter om två modeller för arbete med hemlösa personer i Sverige?
- Hur beskriver de identifierade konstruktionerna orsaker till och lösningar på det sociala problemet ”att vara hemlös förälder i missbruk”?
- Hur kan de identifierade lösningarna på det sociala problemet ”att vara hemlös förälder i missbruk” förstås i relation till den rätt Barnkonventionen ger barn att ha en god och nära relation till sina föräldrar, bostad och skydd?

Frågeställningarna besvaras med de avgränsningar som presenteras i nästa avsnitt.

1.5 Avgränsningar

Studiens syfte bygger på konstruktionen av det sociala problemet "att vara hemlös förälder i missbruk", vilket i studien ska förstås i ett svenskt sammanhang. Därför har vi begränsat materialet till att enbart vara sådant som berör Sverige och svenska förhållanden. Vi motiverar det med att vi studerar ett socialt problem i relation till modeller som utförs i sammanhang styrda av svensk lagstiftning.

Av samma anledning avgränsar vi de modeller mot hemlöshet som ligger till grund för studien till att enbart vara modeller som används i Sverige. Det finns dock flera modeller men vi har valt att begränsa oss till två specifika modeller utifrån Socialstyrelsens modellbeskrivningar. Dessa modeller väljs ut genom ett vetenskapligt tillvägagångssätt som förklaras i forskningsöversikten. Vi motiverar det här tillvägagångssättet med att studien blir mer relevant om det är olika modeller som analyseras.

Begreppet hemlöshet förklaras närmare i begreppsförklaringen. Det bör dock förtydligas att vi begränsat studien till att enbart förhålla oss till hemlöshet i den bemärkelsen att den hemlösa personen är hemlös till följd av, eller med samtidig, missbruksproblematik och att den är förälder till minderårigt barn samt svensk medborgare.

1.6 Begreppsförklaring

I detta avsnitt presenterar vi egna begrepp.

Förälderns sociala problem

I vår studie använder "förälderns sociala problem" som benämning för det specifika sociala problemet "att vara hemlös förälder i missbruk" och förälderns problem med att tillgodose barnets rätt till nära och god relation till sina bägge föräldrar, till bostad och till skydd.

Hemlös(-het)

I vår studie använder vi den sammanfattande termen hemlös som beskrivning av den heterogena grupp som hemlösa utgör. Vår benämning inkluderar "personer som är hänvisade till akutboende, härbärge, jourboende, skyddade boenden eller motsvarande, personer som saknar boende efter institutionsvistelse, personer som bor inom den sekundära bostadsmarknaden och personer som bor kortsiktigt hos familj, släkt eller andra privatpersoner" utifrån Socialstyrelsens olika kategorier av hemlöshet (Socialstyrelsen, 2017), s. 7–11). Undantaget är vid citat av tidigare forskning eller dokument i vårt material. Hemlöshet är alltså inte detsamma som bostadslöshet.

Bostadslös(-het)

I vår studie inkluderas begreppet "bostadslös", och variationer av det, i begreppet hemlös. Förenklat uttryckt kan någon ha en bostad som inte är dess hem, varför den utan bostad således även är utan både bostad och hem. Omvänt går det inte att ha ett hem utan att ha en bostad.

Missbruk

I vår studie använder vi den sammanfattande termen missbruk som beskrivning av problematiska förhållande till såväl alkohol som andra droger.

Barn

Vi använder termen barn för att benämna en person som ännu inte fyllt 18 år.

1.7 Disposition

Studien följer en enkel disposition där första avsnittet innehåller kort bakgrund med koppling till socialt arbete men även problembeskrivning, syfte, frågeställningar samt avgränsningar och begreppsförklaringar. Därefter presenterar vi en tematiserad bild över forskningsläget innan vi i tur och ordning presenterar vårt teoretiska ramverk och metod, två avsnitt som bitvis hänger samman.

Den centrala delen i studien är det femte avsnittet där vi redovisar vår analys. Den är uppdelad i flera delar i ett försök att göra analysen så tydlig som möjligt. Studien sista avsnitt är vår avslutande diskussion där vi ställer vår analys mot vad vi tagit upp i studiens tidigare kapitel. Vi försöker i det avsnittet även placera vår studie i sammanhang av det sociala arbetet

2 FORSKNINGSÖVERSIKT

Här presenterar vi först vår sökprocess varefter forskning kring effekterna på föräldraskapet av å ena sidan hemlöshet, å andra sidan missbruk presenteras. För att vi i studien ska kunna förhålla oss till de effekter av föräldrarnas hemlöshet och missbruk som vi presenterar enligt ovan, måste även modeller för motverkan av föräldrarnas hemlöshet presenteras. Vår uppfattning är att modellerna bör ha god förankring i det svenska praktiska sociala arbetet mot hemlöshet. Av den anledningen presenteras i två avsnitt modeller utifrån hur Socialstyrelsen definierar två olika modeller, och hur forskning beskriver samma modellers bakgrund och utformning. Modellernas koppling till vår forskningsfråga är däremot något som presenteras i vår analys. Vi har valt ut två modeller som skiljer sig från varandra, vilket forskningsöversikten nedan också visar. I det sista avsnittet presenteras slutligen en kombination av forskning och styrdokument kring Barnkonventionen. Det för att vi ska kunna förankra både tidigare forskning och modellerna utifrån hur vi beskrivit behovet av det i studiens inledande avsnitt med hänvisning till Ejrnæs och Kristiansen (2017, s. 76: 92–93). Forskningsöversikten är tematiserad utifrån dess innehåll: 1) hemlöshetens inverkan på föräldraskapet, 2) missbrukets inverkan på föräldraskapet, 3) ”trappstegsmodellen”, 4) ”Bostad först” och 5) Barnkonventionen.

2.1 Sökprocess

Sökprocessen har genomförts med sökningar i Uppsala universitetsbiblioteks söktjänst i tre olika cykler. En för hemlöshetens och missbrukets inverkan på föräldraskapet, en för modellerna ”Bostad först” och trappstegsmodellerna samt en för Barnkonventionen. Respektive cykel har skett utifrån sökord som presenteras nedan i koppling till tabeller över respektive cykels sökresultat. Sökningarna har skett med olika kombinationer av sökorden. I processerna har fristående sökningar även skett utifrån namn på forskare som varit återkommande i respektive cykel. Genom att analyser av hänvisningar till tidigare forskning som funnits i de första urvalen av artiklar, har ytterligare artiklar gått att finna.

2.1.1 Hemlöshetens och missbrukets inverkan på föräldraskapet

Sökord: homelessness, children, family, parent, parenting, “drug free”, addiction, substance abuse, abstinence och de svenska motsvarigheterna, hemlös, hemlöshet, barn, familj, förälder, föräldraskap, drogfrihet, missbruk, drogmissbruk och återhållsamhet.

Slutgiltigt sökresultat

Författare och titel	Typ av text	Kommentar
Caroline Bradley, John McGowan och Daniel Michelson (2017). <i>How Does Homelessness Affect Parenting Behaviour? A Systematic Critical Review and Thematic Synthesis of Qualitative Research.</i>	Granskad artikel	Kritisk granskning av 13 publicerade kvalitativa studier.
Kristen Paquette och Ellen L. Bassuk (2009). <i>Parenting and homelessness: Overview and introduction to the special section.</i>	Granskad artikel	Kritisk litteraturstudie
Amy R. Monn, Angela J. Narayan, Amanda W. Kalstabakken, Erin C. Schubert och Ann S. Masten (2017). <i>Executive function and parenting in the context of homelessness.</i>	Granskad artikel	Kvantitativ studie.

Marcus Knutagård och Hans Swärd (2006). <i>Hemlöshet – en kunskapsöversikt</i>	Artikel	Forskningsöversikt
Karin Alexanderson och Elisabet Näsman (2017). <i>Barns upplevelser när föräldrars missbruk upphört: Alltså det är svårt att må bra igen</i>	Granskad artikel	Kvalitativ intervjustudie
Thomas J McMahon, Justin D Winkel, Suniya S Luthar och Bruce J Rounsaville <i>Looking for Poppa: Parenting Status of Men Versus Women Seeking Drug Abuse Treatment</i>	Granskad artikel	Kvantitativ enkätstudie
Micol Parolin och Alessandra Simonelli (2016). <i>Attachment Theory and Maternal Drug Addiction: The Contribution to Parenting Interventions</i>	Granskad artikel	Anknytningsteori/utvärderande forskningsöversikt

Tabell 1 Sökresultat för sökning kring hemlöshetens och missbrukets påverkan på föräldraskapet

2.1.2 ”trappstegsmodellen” och ”Bostad först”

För att definiera vilka modeller för arbete mot hemlöshet som är relevanta för socialt arbete i Sverige, och således också för vår studie, har vi först sökt på Socialstyrelsens hemsida med sökorden hemlöshet och modeller. Socialstyrelsen är den myndighet som har ansvar för bland annat stöd- och kunskapsunderlag till socialtjänsterna i Sveriges kommuner. (SFS 2015:284 §§ 2 och 4) Med stöd av de dokument och den statistik som den sökprocessen gav har vi därefter gjort följande sökningar:

Sökord: housing first, normalising model, staircase model, homelessness, social contract, social housing och de svenska motsvarigheterna ”Bostad först”, normaliseringsmodellen, ”trappstegsmodellen”, hemlöshet, sociala kontrakt och bostadssociala kontrakt.

Slutgiltigt sökresultat

Författare och titel	Typ av text	Kommentar
Ingrid Sahlin (2005). <i>The Staircase of Transition: Survival through failure</i>	Granskad artikel	Kvalitativ forskningsöversikt
Cecilia Hansen Löfstrand (2010). <i>Reforming the Work to Combat Long-Term Homelessness in Sweden</i>	Granskad artikel	Kvalitativ
Mats Blid (2006) <i>Boende och stöd – En nationell inventering av kommunernas boendeinsatser för utsatta grupper</i>	Artikel	Kvantitativ enkätstudie
Ronni Michelle Greenwood, Ana Stefancic & Sam Tsemberis (2013) <i>Pathways Housing First for Homeless Persons with Psychiatric Disabilities: Program Innovation, Research, and Advocacy.</i>	Granskad artikel	Utvärderande studie
Marcus Knutagård (2009) <i>Skälens fångar: hemlöshetsarbetets organisering, kategoriseringar och förklaringar</i>	Avhandling.	Kvalitativ, intervjuer och vinjettintervjuer
Christine Frantzen, Torkil Berge, Eli Margrete Nielsen Karagoz (2012) <i>En modell för boligfaglig samhandling.</i>	Granskad artikel	Kvalitativ, observationer och vinjetter.
Hans Swärd (2004) <i>Att förklara hemlöshet.</i>	Artikel	Kritiskt granskande artikel.
Sam Tsemberis, Leyla Gulcur & Maria Nakae (2004) <i>Housing First, Consumer Choice, and Harm Reduction for Homeless Individuals With a Dual Diagnosis.</i>	Granskad artikel	Randomiserad intervjustudie.

Danielle Groton (2013) <i>Are housing first programs effective? A reserach note.</i>	Granskad artikel	Utvärderande studie.
Stefan G. Kertesz, Kimberly Crouch, Jesse B. Milby, Robert E. Cusimano & Joseph E. Schumacher (2009) <i>Housing First for Homeless Persons with Active Addiction: Are We Overreaching?</i>	Granskad artikel	Utvärderande studie.

Tabell 2 Sökresultat för sökning kring "trappstegsmodellen" och "Bostad först"

2.1.3 Barnkonventionen

Sökord: homelessness, Convention of the Rights of the Child, family, parent, parenting, "drug free", addiction, substance abuse, abstinence och de svenska motsvarigheterna hemlöshet, Barnkonventionen, hemlöshet, barn, familj, förälder, föräldraskap, drogfrihet, missbruk, drogmissbruk och återhållsamhet.

Slutgiltigt sökresultat

Författare och titel	Typ av text	Kommentar
Anna Singer (2000). <i>Föräldraskap i rättslig bevisning</i>	Avhandling	Juridisk/rättsvetenskaplig metod
Elisabet Näsman (2004). <i>Barn, barndom och barns rätt</i>	Forskningsrapport	Sociologisk, och juridisk utgångspunkt.
Pernilla Leviner (2018). <i>Barnkonventionen som svensk lag: en diskussion om utmaningar och möjligheter för att förverkliga barns rättigheter</i>	Granskad artikel	Rättsvetenskaplig teori och kritiskt granskande rättsvetenskaplig analys.

Tabell 3 Sökresultat för sökning kring Barnkonventionen

I tillägg till ovan har vi även hämtat information från regeringens hemsida där vi tagit del av offentliga utredningar och propositioner med anledningen av Barnkonventionens inkorporering i svensk lagstiftning. Vi har där använt sökordet "Barnkonventionen".

2.2 Hemlöshetens och missbrukets inverkan på föräldraskapet

Här presenteras forskning tematiserad på hemlöshetens respektive missbrukets inverkan på föräldraskapet.

2.2.1 Hemlöshetens inverkan på föräldraskapet

Bradley et al. (2017) uppger att det finns en begränsad kunskap om föräldrar i hemlöshet och deras föräldraskap. De beskriver dock hur hemlöshet orsakar psykisk ohälsa i relation till föräldraskapet och inverkar på själva föräldraförmågan och på de materiella resurserna. Samtidigt beskriver de hur föräldrar i hemlöshet utvecklar strategier för att möta dessa utmaningar, exempelvis att upprätthålla en positiv tankegång, att värdera själva föräldrarollen och att utveckla praktiska strategier.

Bradley et al. (2017, s. 102) beskriver också mer ingående hur föräldrar i hemlöshet upplever maktlöshet då barnets miljö kontrolleras av andra personer. De beskriver hur avsaknad av utrymme för familjeaktiviteter och att inte kunna sova i samma hem innebär hinder för relationen till barnet. Det saknas även stöd från familj och tidigare nätverk för många. Exempelvis beror det på stigmat kopplade till hemlösheten, men även på att det finns våld i nära relation kopplat till den hemlösa föräldern och dess situation.

Paquette och Bassuk (2009) tar upp samma svårigheter som Bradley et al. (2017), att det gemensamma för föräldrar i hemlöshet är svårigheterna att upprätthålla sina primära föräldraroller och att forma en familjeenhet. De beskriver hur en förälders identitet definieras i förhållande till andra, hur deras relation till barnen är och de bryr sig om dem. Hemlösheten försvagar föräldrarnas förmåga att skydda sina barn, vilket ofta leder till att de känner sig deprimerade, ängsliga, skyldiga och upplever skam. Paquette och Bassuk (2009, s. 294–295) beskriver samma svårigheter som

Bradley et al. (2017) beträffande exempelvis stigmatisering, tillgång till sunda miljöer att vistas med barnen i och grundläggande saker som bland annat att bidra till barnets skolgång.

I kontrast till vad hittills presenterat finns studier som visat att föräldrar som lever i hemlöshet ändå kan vara fungerande föräldrar. Monn et al. (2017, s.62–63) beskriver hur föräldraskap för hemlösa kan vara extremt utmanande, vilket i det avseendet bekräftar redan presenterad forskning. Hemlösa föräldrar befinner sig i "en dubbel kris", de måste dels klara av ett akut överlevnadsproblem, dels undergrävs själva föräldraförmågan av den stress hemlösheten föder. Enligt Monn et al. (2009, s. 67–68) kan många föräldrar som lever i hemlöshet ändå fungera bra i sin roll som föräldrar. Beroende på individuella egenskaper hos föräldern kan föräldraskapet skyddas från yttre stressfaktorer vilket då kompenserar för hemlöshetens negativa inverkan.

I ett svenskt sammanhang visar forskning att hemlösa föräldrar har bristande stöd från samhället kring relationen till barnen. Det har i tidigare statliga utredningar konstaterats att det finns ett behov av lagstiftning kring det, men utredningarnas konkreta förslag har ännu inte genomförts. (Knutagård och Swärd, 2006, s. 34–35)

2.2.2 Missbrukets påverkan på föräldraskapet

Barn till missbrukare har behov av att bearbeta sin relation till sina föräldrar. Behovet kan finnas kvar länge och det spelar ingen roll om barnet bor med föräldern eller inte. Barn kan behöva hjälp för sitt eget trauma och kring relationen till föräldern. Föräldra-barnrelationen skadas på många sätt under föräldrarnas missbruk och det inte är självklart att den kan återetableras. Det förefaller som att återetableringen av föräldra-barnrelationen inte bara handlar om att missbruket ska ha upphört. (Alexanderson och Näsman, 2017, s. 410)

Även barnets ålder vid missbrukets början, hur relationen mellan barn och förälder såg ut innan dess, hur missbruket påverkat barnet och hur föräldern agerat när missbruket upphört, styr förutsättningarna för en normaliserad relation. Två alternativa scenarier står mot varandra, antingen bryts relationen helt eller så normaliseras den. Någon skala däremellan tycks inte finnas. (Alexanderson och Näsman, 2017, s. 408)

Parolin och Simonelli (2016, s. ???) beskriver en negativ påverkan på den känslomässiga och sociala utvecklingen hos barn till förälder i aktivt missbruk, speciellt om även den fysiska miljön är dålig. De refererar till flera studier som funnit att föräldrar i aktivt missbruk har sämre anknytning till sina barn än drogfria föräldrar. Parolin och Simonelli (2016, s. ???) riktar kritik mot metoder som enbart syftar till att stärka föräldraförmågan hos den här föräldragruppen. Istället argumenterar de, med stöd av sin forskning, att fokus vid arbetet med föräldrar som levit i aktivt missbruk ska ligga på känslomässiga och sociala aspekter av förälder-barn-relationen.

Utöver vad som hittills nämnts om missbrukets negativa påverkan på föräldraskapet så finns det även en koppling till föräldrarnas kön. Fäder som exempelvis missbrukar tyngre droger lever oftare åtskild från sina barn. (McMahon et al. 2009, s. 79–91)

2.3 Modeller för arbete mot hemlöshet

Inledningsvis presenteras hur hemlöshetsarbetet organiseras i Sverige. Därefter presenteras forskning tematiserad utifrån två modeller för arbete mot hemlöshet i Sverige.

2.3.1 Hemlöshetsarbetets organisering i Sverige

Socialstyrelsen beskriver två tydliga spår för modeller för långsiktiga boendelösningar för hemlösa. En tydlig skillnad mellan dem är om bostaden ska betraktas som ett mål eller ett redskap för att lösa en hemlös persons olika problem. Socialstyrelsen beskriver "trappstegsmodellen", även kallad boendetrappan, som den vanligaste modellen i Sverige för långsiktiga boendelösningar för hemlösa och hur modellen använder bostaden som ett redskap för att träna den hemlösa att bo. Parallellt beskriver Socialstyrelsen "Bostad först" som en ny modell i Sverige, vilken står i kontrast mot "trappstegsmodellen" genom att bostaden ses som ett självständigt mål. Andra problem löses utifrån att själva boendet i ett eget hem normaliseras. Socialstyrelsen förklarar att själva valet mellan

bostad som mål och bostad som medel helt styr vilka lösningar som blir möjliga, men också vilka konsekvenser det ger för den hemlöse personen. 2017 var det 1,5 procent av de hemlösa i Sverige som tog emot stöd genom ”Bostad först” samtidigt som majoriteten fick stöd genom ”trappstegsmodellen”. (Socialstyrelsen, 2010, s. 7, 17–18.)

2.3.2 ”trappstegsmodellen”

”Trappstegsmodellen” bygger på en idé om att hemlösa personer successivt ska föras från ett liv på gatorna till en vanlig bostad. Det ska ske stegvis via exempelvis härbärgen vidare till kategoriserade boende utifrån den kategorin av hemlösa den specifika individen tillhör. Därefter fortsätter stegen i trappan uppåt via träningslägenheter där den hemlösa får träning i att bo, vidare till övergångslägenheter. Allteftersom den hemlöse personen når högre upp på trappan förbättras villkoren kring standard och storlek på bostaden, men även den hemlösas möjligheter till personlig integritet, frihet och trygghet. Det sker under socialsekreterares kontroll av hur den hemlösa anstränger sig för att lösa sina övriga problem, exempelvis missbruk, och vilka framsteg den gör. (Sahlin, 2005, s. 117)

”Trappstegsmodellen” har sitt ursprung ur det tidigare alkoholpolitiska åtgärdsprogrammet som reformerades under 1990-talet. Därefter har ”trappstegsmodellen” successivt utvecklats och modellen har kommit att bli populär runt om i Sverige. ”Trappstegsmodellen” beskrivs ofta som en svensk företeelse men den har likheter med den amerikanska ”vårdkedjemodellen”. (Hansen Löfstrand, 2010, s. 21) ”Vårdkedjemodellen” är en modell där insatser ges utifrån andra problem den hemlöse har, exempelvis missbruk. Olika former av temporära boenden i relation till de olika problemen skapar själva vårdkedjan. Inledningsvis är boendet mer av institutionell karaktär, längre fram mer hemlikt. (Blid, 2006, s. 294)

2.3.3 ”Bostad först”

”Bostad först” är en vidareutveckling av den amerikanska förlagan Housing First. Housing First utvecklades under 1990-talet av Pathways to Housing, en idéburen organisation i New York. Modellen ansågs då som nu som radikal i jämförelse med traditionella metoder för att arbeta med målgrupperna psykiskt sjuka, respektive missbrukare, i hemlöshet. Modellen utgår från skrivelser i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, där rätten till bostad utgör en av dem. Mot bakgrund av det anses bostad, ett eget hem, vara grundförutsättningen för behandling av såväl psykisk sjukdom som missbruk. (Greenwood, Stefancic & Tsemberis, 2013, s. 648)

”Bostad först” syftar till att bryta och motverka hemlöshet för bland annat missbrukare. Genom att erbjuda permanenta, och för individen självständiga, bostäder utan krav på nykterhet eller drogfrihet och behandling, samtidigt som den hemlöse får stöd genom modellens boendecoacher, ska flera av de största hindren för den hemlösa att bryta hemlösheten elimineras. (Stefancic och Tsemberis, 2007, s. 265)

I jämförelse med ”trappstegsmodellen” som liknar ”vårdkedjemodellen” har ”Bostad först” många likheter med ”normaliseringsmodellen”. ”Bostad först” och ”normaliseringsmodellen” bygger på samma antaganden. (Knutagård (2009, s. 144) Normaliseringsmodellen kan kortfattat beskrivas som en direkt tillgång till bostad, varefter stödtjänster och metoder för uppföljning av bostäder bidrar till att deltagaren i modellen kan upprätthålla levnadsförhållandena (Berge, Nielsen Karagöz, Frantzen, 2012, s. 324–333).

2.3.4 Forskningens kritik mot, och positionering utifrån, modellerna

Knutagård (2007) beskriver i sin avhandling hur ”den generella trenden i nordisk kontext är att de nordiska länderna går mot en ’Bostad först’-strategi, även om det i Sverige än så länge är på ett retoriskt plan” (s. 144). Knutagård tycks företräda den del av forskningen som förespråkar ”Bostad först” före ”trappstegsmodellen”, precis som Sahlin. Sahlin (2010) uttrycker relativ skarp kritik mot bakomliggande synsätt i ”trappstegsmodellen” genom hur hon lyfter fram att ””trappstegsmodellen” ser hemlöshet som ett resultat av enskilda brister: individerna är hemlösa

på grund av deras motståndskraft mot hjälp, oförmåga till självständigt boende och deras (fortsatta) avsaknad att färdigheter kring själva boendet” (s. 22, egen översättning). Sahlin (2010) argumenterar tydligt för ”Bostad först” när hon beskriver att “trots växande evidens för ”Bostad försts” tillvägagångssätt och effektivitet har den ännu inte seriöst övervägts av beslutsfattare som ett genomförbart alternativ till nuvarande standardmodell och som en möjlig plan för framtida reformer i arbetet mot långsiktiga hemlöshet i Sverige” (s. 21, egen översättning). Utöver vad som nämnts finns också en relativt komplex sammansatt kritik mot ”trappstegsmodellen” där både företrädare för forskningen, socialarbetare i praktiken och berörda klienter kritiserar modellen, huvudsakligen utifrån den kritik mot synsättet (och vad det innebär i förlängningen för genomförandet) som nämnts ovan utifrån Sahlin. (Sahlin, 2010, s. 23–25)

Hans Swärd beskriver i relation till ”trappstegsmodellen” hur “forskningen har dominerats av tolkningstvister kring administrativa tvärsnittsräkningar av antalet hemlösa vid en viss tidpunkt, beskrivningar av de hemlösas situation, egenskaper och beteenden, analyser av åtgärder som vidtas för att ge de hemlösa vård och bostad och analyser av olika hemlöshetsdiskurser” (Swärd, 2004, s. 8). Tolkningstvisten syns kring ”Bostad först”. Tsemberis et. al. (2004), respektive Grotons (2013) studier visar att det inte finns någon egentlig skillnad i termer av effekter på droganvändande bland deltagare i ”Bostad först” och ”trappstegsmodellen”/”vårdkedjemodellen”. Mer tydlig är Kertesz et al. (2009) som riktar direkt kritik mot tidigare forskning kring ”Bostad försts” effekter och menar att tidigare forskning är snedvriden då den haft stort fokus på psykisk ohälsa samtidigt som tillskriver resultaten även till individer som har missbruksproblematik.

2.4 Barnkonventionen

Här presenteras forskning kring och förklaringar av Barnkonventionen. Den här delen utgör tidigare forskning men är samtidigt också en del av vårt empiriska material att analysera i och med att föräldrarnas sociala problem står i relation till Barnkonventionen. Eftersom det enligt Ejrnæs och Kristiansen (2017, s. 76: 92–93) är av betydelse att koppla forskning inom socialt arbete och definitioner av sociala problem till mänskliga rättigheter, möjliggör det här avsnittet att vi kan koppla modeller för arbete med hemlöshet till mänskliga rättigheter

Barnets bästa är något som ofta förknippas med Barnkonventionen. Rättsliga principer om barnets bästa, att utgå från barnets behov, är något som funnits i svensk rätt sedan början av förra seklet, samtidigt som vad den principen innebär aldrig definierats. (Anna Singer, 2000, s. 48–49) Samtidigt kan en definition av principen om barnets bästa till viss del ges genom hur Barnkonventionen utgår från de principer som proklamerats i FN-stadgan.

Konkret brukar artikel 2, 3, 6 och 12 ses som grundprinciper i Barnkonventionen, vilka reglerar barnets rätt till icke-diskriminering, det svärdefinierade ”barnets bästa”, rätt till liv, överlevnad och utveckling samt rätt att uttrycka åsikter och att bli hörd. Samtidigt betonas att såväl grundprinciperna och enskilda artiklar ska ses som en helhet där tolkningen ska beakta konventionens samtliga artiklar. I svensk lag, och i relation till föräldrarnas sociala problem, finns redan en anpassning till Barnkonventionen och märks bland annat i föräldrabalken (1949:381), socialtjänstlagen (2001:453) och lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). (Pernilla Leviner, 2018, s. 292)

I relation till föräldrarnas sociala problem är artikel 5 och 9 av betydelse att förstå. Enligt Leviner (2018) är nämnda artiklar de som slår fast att barnet har rätt till en relation till sina föräldrar (s. 293). Artikel 5 beskriver hur konventionsstaterna ska respektera föräldrarnas ansvar, rättigheter och skyldigheter att vägleda barnet i relation till de rättigheter barnet har genom Barnkonventionen (Prop. 2017/18:186, s. 5). Här kan tilläggas att barns rättigheter huvudsakligen tillgodoses av föräldrarna men att hur föräldrarna sköter den skyldigheten i sin tur står under statens kontroll (Näsman, 2004, s. 60). Samtidigt innebär artikel 18 att konventionsstaterna har en skyldighet att göra sitt bästa för att säkerställa uppfyllandet av principen om att barnets bägge föräldrar tillsammans ansvarar för barnets uppfostran och utveckling (SOU 2016:19, s. 240–241).

Artikel 9 beskriver hur konventionsstaterna ska se till att barn inte skiljs från sina föräldrar mot barnets vilja, annat än när så är nödvändigt utifrån barnets bästa och då med lagstöd och rättslig prövning. Samtidigt beskriver samma artikel hur konventionsstaterna ska respektera att det barn som är skilt från den ena eller bägge föräldrarna har rätt till en regelbunden direktkontakt med dem och att ha ett personligt förhållande till dem. Undantaget är om vad som är det bästa för barnet skulle hindra sådan kontakt. (Prop. 2017/18:186, s. 6–7)

Artikel 19 innebär en skyldighet för konventionsstaterna att ge barnet skydd mot fysiskt och psykiskt våld men även vanvård och försumlig behandling. Samtidigt har konventionsstaterna utifrån samma artikel också en skyldighet att vidta åtgärder för att i utbildningssyfte förebygga att barnet utsätts för något av det nämnda. (Prop. 2017/18:186, s. 15) Föräldrarnas omsorg om barnet måste vara förenlig med vad som är bäst för barnet (SOU 2016:19 s. 241). I artikeln förtydligas konventionsstaternas skyldigheter i relation till barnets situation utifrån föräldrarna, bland annat är de skyldiga att vidta skyddsåtgärder som även bygger på införande av sociala program i syfte att ge både barnet och dess föräldrar nödvändigt stöd (Prop. 2017/18:186, s. 15).

Även om föräldrarna enligt artikel 27 har huvudansvaret för det som i samma artikel ger barnet rätt till den levnadsstandard som krävs för en fullgod utveckling, fastställer också artikeln konventionsstaternas ansvar för att ge stöd till föräldrar så att föräldrarna kan tillgodose barnets rätt. Konventionsstaterna ska erbjuda bistånd och stödprogram, vilka uttryckligen ska ges särskilt i fråga om bland annat bostad. (Prop. 2017/18:186, s. 17).

I tillägg till vad som nämnts utifrån artikel 5 och 18 måste också förtydligas att artiklarna ska förstås i relation till artikel 3 och 19. (SOU 2016:19, s. 242) Artikel 19 är presenterad ovan, artikel 3 kan däremot sammanfattas som den artikel som reglerar att såväl konventionsstaterna som föräldrarna, i alla avseende, ska utgå från barnets bästa och primärt agera utifrån det (Prop 2017/18:186, s. 4). Föräldrarna får alltså inte utföra omsorgen av barnet på sätt som är skadligt för barnet, samtidigt som konventionsstaterna aktivt och på olika sätt måste agera för att föräldrarna får stöd i att tillgodose barnets rätt.

2.5 Sammanfattning av forskningsöversikt

Forskningsöversikten visar att hemlöshet utgör hinder för föräldraskapet, främst utifrån olika stigman och praktiska hinder som följer med hemlösheten. Därtill kommer de svårigheter som följer av att den hemlösa förälderns sociala nätverk begränsas, samtidigt som den fysiska miljön påverkas. Det finns dock faktorer kopplade till individens egenskaper som hos en del hemlösa föräldrar kompenserar svårigheterna hemlösheten utgör för föräldraskapet.

Beträffande missbrukets inverkan på föräldraskapet visar forskningsöversikten att de trauman det innebär för barn att ha en missbrukande förälder kan göra irreparabel skada för relationen mellan barnet och föräldern. Det förefaller vara något av en polariserad situation där det antingen går att rädda relationen eller så förblir den obefintlig.

Forskningsöversikten visar att Barnkonventionen ger en relativt stark ställning för barnet i relation till dess rätt till en nära och god relation till sina föräldrar. Barnet har samtidigt rätt till skydd mot sådant som kan antas vara kopplat till förälderns sociala problem. Det framgår också att samhället har ett relativt stort ansvar för att tillgodose barnets rätt genom olika insatser riktade mot föräldrarna.

Avslutningsvis visar forskningsöversikten att det finns en splittrad bild kring de bägge modellerna för arbete mot hemlöshet, ”Bostad först” och ”trappstegsmodellen”. Den sist nämnda är mer utbredd än den första, men utifrån forskningen tycks ”Bostad först” ha ett starkare stöd bland forskarna. Det är dock inte entydig bild som ges. Det finns frågetecken kring om det verkligen är någon skillnad i framgång för modellerna och en del forskning riktar också kritik mot forskning om ”Bostad först” för att den bitvis blandar forskningsresultat avseende olika samverkande faktorer till hemlösheten.

3 TEORETISKT RAMVERK - PERSPEKTIVANALYS SOM TEORI UTIFRÅN SOCIALKONSTRUKTIVISTISK GRUND

Sociala problem som perspektiv, eller perspektivanalysen som vi benämner den fortsättningsvis, utgör både teori och analysredskap i studien, men är också en stor del av metoden. Perspektivanalysen är en relativt ny teoribildning med fokus på forskning inom socialt arbete. Dess bärande idé är att identifiera och förstå sociala problem som problemperspektiv. Utgångspunkten är olika problemfrågor. (Jönson, 2010, s. 7) Problemperspektivets upphovsman, Håkan Jönson (docent i socialt arbete vid Lunds universitet) beskriver själv hur perspektivanalysen kan vara både teori, metod och redskap för analys. Det innebär dock att det krävs en uppmärksamhet på hur perspektivanalysen används, framförallt för att separera dess teoretiska delar från dess mer analytiska och metodologiska. Problemperspektivet tillhör samma teoretiska tradition som socialkonstruktivismen. Grunden för sådan teori är att det som kallas för verklighet är något som skapats socialt och hela tiden skapas på nytt i sociala sammanhang. Centralt kring socialkonstruktivistisk teori i perspektivanalysens egen teori är att utgå från ”själva görandet av sociala problem” (Jönsson, 2010, s. 18). Det teorin syftar till är att, med hjälp av perspektivanalysens analyschema (utgör metod och analys), förklara hur ett socialt problem kategoriseras, tillskrivs betydelser och typifieras. Genom det kan olika problemperspektiv identifieras utifrån systematik. (Jönson, 2010, s. 17–18) Det kan i sammanhanget nämnas att bland annat Malcolm Spector och John I. Kitsuse (1987) också beskrivit hur socialkonstruktivism möjliggör perspektiv på sociala problem, samtidigt som även Donileen R. Loseke (2003) gör en tydlig koppling mellan socialkonstruktivism och förståelsen av sociala problem. Vi menar att det ger ett stöd för vad Jönsson (2010) kallar för problemperspektiv, vilket han enligt ovan nämnt positionerat inom socialkonstruktivismen.

Grunden för socialkonstruktivismen är att objektiva fakta och självklara sanningar inte finns. Det som ofta ses som rätt och som något naturligt ifrågasätts. Istället för att betrakta något ur ett allmänt perspektiv är ett kritiskt perspektiv centralt inom socialkonstruktivismen. Verkligheten är utifrån teoribildningen en produkt av kollektiva handlanden. I sak innebär det att vad människor gör i det dagliga livet inte styrs av naturen utan istället är något som människor konstruerar i det sociala samspelet. Det finns dock fyra olika former av socialkonstruktivism; kritiskt perspektiv, sociologisk teori, kunskapsteori och ontologisk ståndpunkt. (Wenneberg, 2010, s. 10–15) Perspektivanalysen tar tydligt avstånd från vetenskapsteoretisk debatt och ställer sig vid sidan av ontologiska och epistemologiska frågor. (Jönson, 2010, s. 18) Den teoretiska grunden är snarare socialkonstruktivism i form av sociologisk teori och det är så den används i den här studien.

Socialkonstruktivism som sociologisk teori utgår från att sådant som inte är naturligt istället är socialt konstruerat och kan förklaras med samhällsvetenskapliga metoder av flera olika slag. Det innebär en konkret definition av vad socialkonstruktivismen innebär rent teoretiskt: ”olika teoretiska förklaring av hur den sociala verkligheten och konkreta sociala företeelser är strukturerade och fungerar” (Wenneberg, 2010, s. 69). I relation till det är det centralt att ha i åtanke att det är en skillnad på kunskap om verkligheten och att anse något vara kunskap om det samma. Endast det som anses vara kunskap är det som teorin förhåller sig till. (Wenneberg, 2010, s. 75) Även kunskapen är alltså konstruerad. För problemperspektivet är det centralt. Analysens tolkningar är en andra ordningens konstruktioner, alltså teoretiserade tolkningar utifrån forskarens konstruktion av empirin. (Jönson, 2010, s. 22) Problemperspektivet bygger således på resonemang om sociala problems orsaker, omfattning och lösningar men de problemperspektiv som identifieras i analysen är forskarens egna konstruktioner som presenteras med idealtypiska karaktärer. (Jönson, 2010, s. 26)

Det bör tilläggas att det finns kritik mot socialkonstruktivism i ovan nämnd form som sociologisk teori. Bland annat anses den tautologisk och problematisk i och med att den rymmer en filosofisk skillnad mellan kunskap och vad som uppfattas som kunskap. (Wenneberg, 2010, s.

75) Vi menar dock att problemperspektivet kompenserar för nämnda brister i och med att det synliggör olika konstruktioner av sociala problem och inte att beskriver någon objektiv sanning.

I tillägg ska nämnas att perspektivanalysen som empirin analyseras mot är inspirerad av teorier som visar hur sociala rörelser skapar tolkande perspektiv samt teorier utifrån socialkonstruktivistisk forskning om retorik och diskurser. I perspektivanalysen sammanförs den grundläggande socialkonstruktivismen med teorier av David A. Snow och Robert D. Benford om “social problem frames“ med ramarna “diagnostic”, “motivational” samt “prognostic frames”. I perspektivanalysen används ramarna, och samspelet mellan dem, för att visa hur ett socialt problem bör förstås i termer av karaktär och orsak, men även av vilken anledning, på vad sätt och av vem det sociala problemet ska lösas. (Jönson 2010, s. 25) Det här är grunden för analys-schemat som utgör metod för analys. I analys-schemat är även sociologiska perspektiv som mikro, meso och makro relevant, alltså vilken nivå ett samspel exempelvis sker på. På samma sätt är voluntarism och determinism relevant. Voluntarism förklarar något utifrån individens fira vilja varför individen har egen skuld och eget ansvar. Determinism förklarar något utifrån strukturella faktorer. (Jönson, 2010, s. 27–30)

I en sammanfattning kan nämnas att perspektivanalysen är en egen teori men underordnad socialkonstruktivismen och med inspiration från teori om sociala rörelser. Vår ståndpunkt är att valet av det här teoretiska ramverket gynnar studien. I litteraturen beskrivs hur perspektivanalysen kan “användas för att identifiera och förstå sociala problem med utgångspunkt ur olika problemfrågor” (Jönson, 2010, s. 7). Vi menar att den beskrivningen stämmer överens med vad vi vill åstadkomma med den här studien.

4 METOD, MATERIAL OCH URVAL

I det här kapitlet presenteras studiens metod för datainsamling, vårt material och urvalet av det. Vår avsikt är också att förklara hur vi använt vår teori, perspektivanalysen, även som analysmetod. Avslutningsvis presenterar vi våra överväganden kring etik och metodval, men också hur vi bedömt studiens trovärdighet, tillförlitlighet och representativitet.

4.1 Vetenskapsfilosofisk utgångspunkt och forskningsansats

Socialkonstruktivismen utgör alltså både teoretiskt ramverk och vetenskapsfilosofisk utgångspunkt för studien. Som redan nämnts i teorikapitlet utgår perspektivanalysen från socialkonstruktivistisk teori men är i sig även en ansats för forskning. (Jönson, 2010, s. 25) Vi har dock valt att hålla oss till den övergripande socialkonstruktivistiska ansatsen utifrån den variant vi beskrivit i teorikapitlet, men påminner om att perspektivanalysen ställer sig bredvid olika debatter om ontologiska och epistemologiska inriktningar. Det är görandet av sociala problem som styr ansatsen.

För den här studien hade en ontologiskt positionerad socialkonstruktivism inneburit att föräldrarnas sociala problem definierats utifrån dess konstruktion att problemet ses som problem först när kunskap om problemen finns hos modellerna för att motverka det. I och med att perspektivanalysen fungerar utan sådant ställningstagande behövs det inte för analysen. Det är hade varit svårt att förhålla sig till föräldrarnas sociala problem som att det blir verkligt först när kunskap tillämpas på det.

4.2 Metodval - kvalitativ innehållsanalys

Studien har utförts som en litteraturstudie genom en tematiserad närläsning av de texter som ingått i studien. Mer utförligt betyder det att studien utförts som en kvalitativ innehållsanalys av för studien relevanta texter. Innehållsanalys “innebär varje teknik som används för att dra slutsatser utifrån en objektiv och systematisk beskrivning och specifikation av det karakteristiska i olika slags budskap” (Holsti, 1969, s. 14). Vad Holsti (1969) kallat för budskap har vi ansett i vår studie motsvarats av innehållet i de texter vi använt oss av. Objektivitet och systematik är det centrala i

definitionen av innehållsanalys och om analysen genomförts utifrån det har det säkerställts att resultatet även blir det samma vid en upprepad studie. (Bryman, 2011, s. 282). Vanligtvis letas det efter bakomliggande teman i kvalitativa innehållsanalysen även om det sällan utförligt beskrivs hur dessa teman hittats. (Bryman, 2011, s. 505) Vi menar att vi kompenserat det genom att ha använt perspektivanalysen som analysmetod.

4.3 Urval

Vi har använt ett målinriktat urval för valet av texter. Målstyrda urval används huvudsakligen för att välja ut bland annat dokument med "direkt hänvisning till de forskningsfrågor som har formulerats" (Bryman, 2011, s. 350), för att i nästa steg välja ut analysenheter baserat på kriterier som gör att frågeställningarna kan besvaras. (Bryman, 2011, s. 350–351). Våra analysenheter har varit vetenskapliga texter i form av avhandlingar, granskade artiklar och forskningsrapporter, men som en konsekvens av brist på vetenskapliga texter matchande kriterierna har även annat material författat av forskare knutna till svenska universitet accepterats som analysenheter. Kriterierna har varit att de vetenskapliga texterna beskrivit de bägge modellerna för motverkan av hemlöshet, "trappstegsmodellen" och "Bostad först" i svenska sammanhang, och att texten haft innehåll som på något sätt även berört relationen till biologiskt barn. Det innebär att vårt urval också kan uppfattas som ett bekvämlighetsurval, vilket då innebär att forskaren väljer ett urval utifrån vad som finns tillgängligt. (Bryman, 2011, s. 194–195) Vi menar att vårt målstyrda urval snarare säkerställer att vi inte väljer ut material utifrån tillgänglighet. Snarare är bristen på tillgängligt material det som föranleder det målstyrda urvalet.

Urvalets sökprocess har genomförts i flera steg. I första steget utfördes sökning i Uppsala universitetsbiblioteks söktjänst med krav på kollegialt granskade artiklar eller avhandlingar och med olika kombinationer av sökorden: Bostad först, trappstegsmodellen, boendetrappan, barn, förälder, föräldraskap, hemlös, hemlöshet, bostadslös, missbruk, droger och föräldra-barnrelation. Det gav ett fåtal träffar. I nästa steg var vi tvungna att vidga sökningen genom att ta bort krav på kollegial granskning eller att texten är en avhandling. Det gav ett fåtal ytterliga träffar. I två parallella sista steg identifierade vi vilka forskare som stod bakom det funna materialet. Baserat på det gjordes nya sökningar i Uppsala universitetsbiblioteks söktjänst utifrån forskarnas efternamn samtidigt som vi inventerade hemsidorna för de institutioner forskarna var knutna till. Sammantaget har sökprocessen genererat en tillräcklig mängd vetenskapliga texter. Materialet utgörs av 2238 sidor fördelat på 13 vetenskapliga texter. De listas i tabellen nedan:

Slutgiltigt urval

Författare och titel	Typ av text
Gunvor Andersson och Hans Swärd (2007) <i>Barn utan hem: olika perspektiv</i>	Forskningsrapport
Marie Nordfeldt (2007) <i>Hemlösa barnfamiljer i Hässelby-Vällingby: utvärdering av projektet Steget före</i>	Utvärderande forskningsrapport
Cecilia Löfstrand (2003) <i>Boendetrappor och bostadslöshetskarriärer: en pilotstudie i Göteborg</i>	Forskningsrapport
Cecilia Löfstrand (2005) <i>Hemlöshetens politik: lokal policy och praktik</i>	Avhandling
Jessica Storbjörk (2007) <i>Hemlösa och deras sociala nätverk: Convictus Bryggan Citys gäster, deras nätverk, problem, behov och resurser</i>	Forskningsrapport
Catharina Thörn (2004) <i>Kvinnans plats(er): bilder av hemlöshet</i>	Avhandling
Marcus Knutagård (2009)	Avhandling

<i>Skälens fångar: hemlöshetsarbetets organisering, kategoriseringar och förklaringar</i>	
Ingrid Sahlin (1996) <i>På gränsen till bostad: avvísning, utvisning, specialkontrakt</i>	Avhandling
Marcus Knutagård och Arne Kristiansen (2013) <i>Not by the book: the emergence and translation of Housing First in Sweden</i>	Granskad artikel
Arne Kristiansen och Anna Espmarker (2012) <i>Sen är det ju mycket det här att man får vara ärlig också och det är man ju inte van vid... Bostad först ur de boendes perspektiv</i>	Utvärderande forskningsrapport
Per Folkesson (2017) <i>Bostad först i Karlstad</i>	Utvärderande forskningsrapport
Marcus Knutagård och Arne Kristiansen (2018) <i>Nytt vin i gamla läglar: skala upp Bostad först, boendeinflytande och om att identifiera och stötta "the missing hero"</i>	Utvärderande forskningsrapport
Sara Uhnöo (2017) <i>Utvärdering av BODIL-projektet: ett lokalt Bostad först-projekt i SDF Askim-Frölunda-Högsbo, Göteborg stad 2014-2016</i>	Utvärderande forskningsrapport

Tabell 4. Slutgiltigt urval

Vi upptäckte tidigt att urvalet har problem med både korsreferenser mellan de ingående vetenskapliga texterna och att flera av författarna skriver både om ”trappstegsmodellen” och ”Bostad först”. Vi har förhållit oss till det i relation till socialkonstruktivistisk teori om att även forskare påverkas av hur kunskap konstrueras både utifrån tidpunkt, kulturellt sammanhang och sociala faktorer. Vi utvecklar det i den avslutande diskussionen. Vi vill dock avslutningsvis påtala att vi vidtagit åtgärder för att säkerställa kvaliteten på materialet, något vi presenterar under avsnittet för trovärdighet, tillförlitlighet och representativitet.

4.4 Genomförande

Efter urvalsprocessen har de vetenskapliga texterna lästs noga samtidigt som relevanta avsnitt antecknats när de hittats. Därefter har de antecknade avsnitten metodiskt gått igenom utifrån de problemkomponenter som presenterats i nästa avsnitt. När text som besvarat någon av problemkomponenternas frågor hittats, har texten skrivits av, ihop med noteringar av vilket dokument, sida och modell för arbete mot hemlöshet som texten relaterar till, och därefter förts in i ett separat dokument med tabeller konstruerade utifrån analys-schemat. Det genererade en förteckning över orsaker, konsekvenser och lösningar utifrån respektive modell för arbete mot förälders hemlöshet. Genom det blev det möjligt att beskriva ett problemperspektiv för respektive modell utifrån de olika konstruktionerna av föräldrarnas sociala problem och med stöd av den teori som ingår i studien. Det möjliggjorde i sin tur att i nästa steg analysera hur respektive modells problemperspektiv också tillgodoser barnets rätt till en nära och god relation till föräldern, något som genomfördes genom att relevanta artiklar ur barnkonventionen jämfördes med de olika problemperspektivens konstruerade lösningar.

4.5 Analys - perspektivanalys som analysmetod

Perspektivanalysens metod bygger på ett analys-schemat. Med hjälp av analys-schemat konstrueras ett problemperspektiv, alltså hur ett socialt problem konstrueras utifrån materialet och vilka komponenter det sociala problemet består av i termer av karaktär, orsaker, konsekvenser, utveckling, lösningar, aktörer och illustrationer. Analys-schemat behöver inte användas i sin helhet utan kan anpassas till studiens behov. (Jönson, 2010, s. 26) Problemperspektiven är alltså forskarens egen konstruktion enligt vad vi förklarat i teorikapitlet.

Centralt för analys-schemat är frågor som ”vad, vem, hur, var, när och varför”, vilka kan användas för kartläggning av teman i ett socialt problem (Jönson, 2010, s. 19). Frågorna

konkretiseras genom problemkomponenterna som är essentiella för att genomföra analysen. Karaktär handlar om vad och bitvis vem – vad är det egentliga problemet och för vem? Orsaker handlar om varför – hur förklaras orsaken i materialet? Konsekvenser besvarar huvudsakligen frågan om hur problemet blir ett problem – vilka skador leder det sociala problemet till? Utveckling handlar mest om när, hur och varför – när det uppstått, varför och hur prognosen ser ut. Lösningar besvarar en annan fråga om både hur och vem – ska individen eller en expert lösa problemet? Aktörerna besvarar frågan om vem – vilka drabbas, kan lösa och så vidare. Slutligen finns även illustrationerna som mer handlar om metaforer eller bärande begrepp för att beskriva det sociala problemet. Sammantaget genererar analys-schemat alltså ett resultat som därefter kan analyseras mot tidigare presenterad teori. (Jönson, 2010, s. 26–36)

Vi har i vår studie konstruerat ett tolkningsschema där vi systematiskt tolkat de olika texterna. Det består av ett antal problemkomponenter med tillhörande frågor som besvarats utifrån det undersökta materialet. Vi har valt att använda problemkomponenterna “karaktär”, “orsaker”, “konsekvenser”, “lösningar” och utveckling. Problemkomponenterna ska alltså förstås som de teman vi letat efter i texterna och frågorna som stöd för att kunna ge svar utifrån de olika temana. Nedan visas i tabellform en sammanställning av de valda problemkomponenterna och de frågor som, utifrån det tema varje komponent utgör, riktats mot texterna.

Analysschema:

Problemkomponent   Frågor

Karaktär	Vad för slags problem är det? (Föräldrarnas sociala problem)
Orsaker	Vilka orsaker anges? En eller flera sammanhängande?
Konsekvenser	Vilka konsekvenser får problemet?
Lösningar	Vilka förslag till lösningar ges och vem anses vara lämplig och/eller ansvarig att lösa problemet?
Utveckling	Om lösningen genomförts utifrån modellen, hur har problemet utvecklats?

Tabell 5. Analys-schemat för studien

De konstruerade problemperspektiv som analys-schemat genererat för respektive modell har efter den första analysen ställts mot varandra. Därefter har respektive problemperspektivs lösningar ställts mot utvalda artiklar ur Barnkonventionen. Att studera sociala företeelser ur olika vinklar leder till en bättre förståelse för dem. (Bryman, 2011, s. 80) På så sätt har det gått att identifiera på vilka sätt respektive modell, och dess problemperspektiv, förhåller sig till olika artiklar i Barnkonventionen.

4.6 Trovärdighet, tillförlitlighet och representativitet

Det finns olika sätt att bedöma reliabilitet och validitet och vi har valt ett alternativt sätt. Viktigt då är tillförlitlighet och äkthet. Tillförlitlighet innebär trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjligheten att styrka och bekräfta. Äkthet innebär en rättvis bild av det som återges och att det på alla sätt är autentiskt. Det som berör äkthet handlar huvudsakligen om studier med människor som deltagare, medan det för dokumentstudier huvudsakligen handlar om autenticitet, trovärdighet, representativitet och meningsfullhet (Bryman, 2011, s. 352–357, 489).

Studiens autenticitet menar är relativt hög då vi konsekvent använt oss av vetenskapliga texter som främst varit kollegialt granskade, eller sådant material inte varit tillgängligt som minst varit skrivna av forskare med nära anknytning till svenska universitet.

Trovärdigheten, att materialet är utan felaktigheter och förvrängningar, menar vi att vi uppnått på samma sätt som autenticiteten. Där vi använt materialet hänvisar vi dessutom väldigt specifikt, varför även vårt användande av materialet låter sig granskas.

Representativiteten är möjligen lite mer svår att värdera. Vi har varit transparenta i hur vi valt ut materialet. Det finns dock utrymme för att representativiteten kan vara lägre än vi själva avsett och tror. Hur det påverkar studien har vi dock ingen möjlighet att fastslå med exakthet.

Meningsfullheten är god. Materialet är tydligt och begripligt. Vi menar här att våra urvalskriterier säkerställt att meningsfullheten uppnås.

Tillförlitligheten anser vi också att vi säkerställt genom att studien genomförs under handledning och att studien granskats av både opponenter och examinator. Vi har även tagit hänsyn till hur forskaren påverkar studiens resultat. Exempel på det är hur vi i presentationen av analysmetoden tydligt markerat att analysen bygger på våra egna konstruktioner. Det bör dock klargöras att vi bedömer att studiens resultat inte ska ses som någon slags allmängiltig sanning.

4.7 Etiska överväganden

Vår studie har förhållit sig till dokument. Vår bedömning är att normala etiska överväganden inte är lika relevanta för vår studie som om den exempelvis genomförts med intervjuer. Det finns generella forskningsetiska principer som exempelvis olika krav kring information, samtycke, konfidentialitet (Bryman, 2011, s. 131), men de är inte direkt applicerbara på vår studie.

I och med att vi studerar dokument istället för människor har vi däremot genomfört etiska reflektioner kring vad dokumenten förmedlar och hur vi återger och tolkar deras innehåll. Vi har beskrivit det tillvägagångssättet utifrån tillförlitlighet i det föregående avsnittet.

4.8 Metodöverväganden

Initialt var vår avsikt att utföra studien med stöd av semistrukturerade kvalitativa intervjuer. Att fråga människor kring det som handlar om dem kan vara det enda funktionella sättet att få svar på en forskningsfråga. (Bryman, 2011, s. 441) Vi kontaktade därför en organisation för att nå individer som kunnat beskriva upplevelsen av att tidigare varit hemlös förälder i missbruk och vad det inneburit för föräldra-barnrelationen. När intervjuerna skulle genomföras inträffade saker bortom vår kontroll hos organisationen, vilket fällde den påbörjade studien. Därför har vi istället genomfört studien i den här formen.

Vi har löpande motiverat de val vi gjort kring metod och analysmetod. Vår målsättning har varit att genomföra en studie som inte bara har relevans för forskningen, utan studien ska vara relevant även för praktiskt socialt arbete. Därför har vi valt perspektivanalysen som metod och metodanalys, vilken fungerar bra tillsammans med dokumentanalys. Perspektivanalysen ingår även i studiens teoretiska ramverk. En stor anledning till valet av perspektivanalysen är hur den kan ge kunskaper som är viktiga för det sociala arbetet och om sociala problem. (Jönson, 2010, s. 7)

Vi är medvetna om att studien kunnat genomföras med stöd av exempelvis diskursanalys, olika former av intervjuer, fenomenologi eller annan metodik. Vi tror dock att vald metod bättre tjänat både vårt syfte och vår subjektiva avsikt med studien.

5 RESULTAT - VAD SOM KOMMER FÖRST OCH VAD SOM BLIR BARNETS BÄSTA

I efterföljande avsnitt redovisas hur föräldrarnas sociala problem konstruerats i vetenskapliga texter om två modeller för arbete mot hemlöshet: "Bostad först" och "trappstegsmodellen". Konstruktionerna utgör separata problemperspektiv. Med stöd av analys-schemat har problemperspektiven identifierats. Utifrån problemperspektiven, och i relation till respektive modell, presenteras vilka orsaker, konsekvenser och lösningar som vardera problemperspektiv rymmer, samt hur det sociala problemet utvecklats när modellerna använts som lösningar på problemet. Det har gått att identifiera ett flertal olika problemperspektiv men med hänvisning till studiens syfte och frågeställningar är det två problemperspektiv som vi funnit är av betydelse att lyfta fram:

- A-perspektivet ”behandling först – boende sedan”, där problemkonstruktioner utifrån forskning som beskriver ”trappstegsmodellen” utgör empirisk grund.
- B-perspektivet ”boende först – behandling sedan”, där den empiriska grunden är problemkonstruktioner utifrån forskning som beskriver ”Bostad först”.

A-perspektivet är det perspektiv som det visat sig finnas mest vetenskapliga texter om. B-perspektivet har däremot större innehåll avseende utvecklingen av problemet. Orsaken till obalansen tycks vara att modellen bakom A-perspektivet är den dominerande modellen för arbete mot hemlöshet i Sverige, samtidigt som modellen bakom det andra perspektivet är relativt ny och ännu inte har nått så stor genomslagskraft i Sverige. I redovisningen utgår vi från hur analysens frågor genererat svar i relation till respektive problemkomponent i analysens schemat.

Kapitlets avslutas med två avsnitt där A- och B-perspektiven först analyserats mot varandra varefter deras olika lösningar analyserats mot artiklar i Barnkonventionen som handlar om barnets rätt till ursprung, bostad och drogfrihet.

5.1 A-Perspektivet: ”behandling först – boende sedan”

Problemperspektivet ”behandling först – boende sedan” bygger på vetenskapliga texter om ”trappstegsmodellen” och kan sammanfattande beskrivas utifrån den konstruktion som presenteras i analysens schemat nedan:

”Behandling först – boende sedan”

Karaktär	Föräldrarnas sociala problem. Beskrivs som en produkt av föräldrarnas egna val och individuella faktorer.
Orsaker	Missbruk och andra sociala problem hos föräldern som gör att föräldern inte kan behålla eller erhålla ett eget hem.
Konsekvenser	Beroende på hur föräldern kategoriseras och bedöms av socialarbetare i arbetet utifrån modellen, i kombination med förhållanden kring föräldrarnas kön och barnets vårdnad, blir konsekvenserna olika för föräldrarnas sociala problem och dess relation till barnet.
Lösningar	Föräldrarnas sociala problem löses genom att föräldrarnas bakomliggande problem till hemlösheten löses först. Föräldern ska uppvisa skötsamhet och göra boendekarriär inom modellen. Faktorer kring vårdnad om barnet kan påverka lösningen i vissa fall.
Utveckling	Stagnation. Föräldrarnas sociala problem riskerar att kvarstå. Relationen till barnet kan ta lång tid att förbättra.

Tabell 6.A-perspektivet ”behandling först - boende sedan”

Analysens schemat visar hur perspektivet konstruerat föräldrarnas sociala problem som orsakat av egna val och hur föräldrarnas missbruk i sin tur är centralt för hemlösheten. Konsekvenserna är i sin tur olika beroende på hur föräldern kategoriserats av socialarbetaren, samtidigt som lösningarna mycket berott på föräldrarnas egen inställning till sitt problem. I efterföljande avsnitt beskrivs de olika problemkomponenterna mer ingående.

5.1.1 Karaktären av föräldrarnas sociala problem och okunskapen kring relationen till barnet

I de vetenskapliga texterna om A-perspektivets modell, ”trappstegsmodellen”, har föräldrarnas sociala problem konsekvent beskrivits utan större koppling till att föräldraskapet och tillgodoseendet av barnets rätt till en god och nära relation till föräldern är en del av problemet. Snarare har det visat sig att materialet förhåller sig föräldrarnas sociala problem som något där

relationen till barnet är ett sekundärt problem till antingen missbruket, hemlösheten eller kombinationen av dem. Avsaknaden av forskning där barnets ingår i det som analys-schemat benämns som karaktär, har framkommit tydligt i följande citat:

- ”(Det) saknas ett helhetsgrepp på barns situation som kan binda ihop forskningen från olika forskningsområden. Olika forskningsområden behandlar olika delar av barns situation, men kunskaperna sammanfogas sällan på ett sådant sätt att helhetsbedömningar kan göras” (Andersson och Swärd, 2007, s. 46).

Citatet har fått stöd i andra texter där brister i forskning om hemlöshet, i relation till både barn och ”trappstegsmodellen”, bland annat förklarats med att hemlöshet i ett familjesammanhang inte rymms i den norm som forskning och praktik kring hemlöshet konstruerat. Den stereotypa bilden av en hemlös person är den ensamstående mannen i missbruk. ”Trappstegsmodellens” steg med olika boendetyper har angetts som exempel på hur modellen bygger på den mer stereotypa föreställningen av vem och hur en hemlös är. (Nordfeldt, 2007, s. 11, 57) I relation till det nämnda har vi också funnit följande citat som kan vara en möjlig förklaring till att barnets situation i texterna förstås som en produkt av föräldrarnas:

- ”Ofta är det föräldrarna som får uttala sig i forskningen och beskriva familjens situation. Barnen blir sällan hörda, vilket gör att deras egna röster sällan kommer fram” (Andersson och Swärd, 2007, s. 47).

Det förklarar dock inte det hela i och med att föräldern själv skulle kunnat gett uttryck för barnets del i föräldrarnas sociala problem, vilket vi också funnit att så sker. De vetenskapliga texterna har däremot visat på en möjlig förklaring till varför föräldrarnas sociala problem inte får fokus på föräldraskapet och framför allt relationen till barnet. I forskning kring ”trappstegsmodellens” användande i Göteborg och Luleå har ur ett historiskt perspektiv förklarats hur barn anses värdiga, i motsats till exempelvis den ovärdiga hemlösa föräldern, i och med att barnet inte kan skuldbeläggas för något det själv inte orsakat. Samma moral har uppgetts som viktig även i dagens hemlöshetsarbete där moralisk kategorisering tillskrivits en viktig funktion. (Lofstrand, 2005, s. 144–145). Det kan vara en anledning till varför både modellen och de vetenskapliga texterna om den exkluderar barnet ur beskrivningen av föräldrarnas sociala problem.

Exempel som däremot visat hur relationen till barnet är en viktig del för föräldern i sitt sociala problem är följande citat:

- “Många undviker kontakt med sina barn eller sin familj eftersom de skäms för att visa hur de lever” (Storbjörk, 2007, s. 98).
- “Det går att ha fungerande kontakter med sina barn även som hemlös, samtidigt som många – i det här fallet män – sörjer en förlorad kontakt och skäms inför att visa sitt liv för sina barn” (Storbjörk, 2007, s. 82).

Framförallt det andra citatet har tydliggjort att tillgodoseendet av barnets rätt till en god och nära relation finns som ett inslag i A-perspektivet, men att stigman och stereotypa konstruktioner utifrån vad de tidigare citaten och referaten beskrivit möjligen innebär att det inte kommer fram i hur A-perspektivet definierar karaktären.

5.1.2 Orsaken till föräldrarnas sociala problem

Jönson (2011) beskriver hur orsaken till ett problem kan finnas på både makro-, meso- och mikronivå och i länkar mellan de nivåerna (s. 28). Orsaken kan alltså finnas både hos individ och samhälle, men också på en nivå där individen och samhället möts. A-perspektivet har rört sig på alla nivåerna. Ett exempel på mikronivå, men förklarat på makronivå, är följande:

- “Hemlösas huvudproblem är enligt Socialstyrelsen missbruk och/eller psykisk sjukdom och inte bostad och huvudproblemet ses som orsaken till hemlösheten. /.../I ett andra led tittar man på individerna i undersökningen - där ett stort antal har missbruks- eller psykiska

problem, varför konklusionen dras att hemlöshet har att göra med missbruk och psykiska problem (Thörn, 2004, s. 89–90).

Liknande förklaringar har gått att finna även i andra vetenskapliga texter i A-perspektivet:

- “Beskrivningen av problembilden är intressant, då det illustrerar att när denna skall definieras blir avsaknaden av bostad enbart ett problem bland många andra. Det är alltså inte bostaden som ses som huvudproblemet, utan missbruk, psykiska problem eller en kombination av dessa” (Knutagård, 2009, s. 117).

A-perspektivet utgår från ”trappstegsmodellen” och vi vill därför förtydliga att de vetenskapliga texterna handlar om den modellen, men det material som de refererar till i citaten har beskrivit hemlöshet utan koppling till specifik modell. A-perspektivet utgår alltså från generella data i det material vi analyserat. Det har även visat sig finnas mindre specifika förklaringar inom A-perspektivet. De motsäger inte vad som beskrivits ovan, snarare har de visat att vad ovan beskrivet är en del av en möjlig förklaring på makronivå. Sahlin (1996) beskriver en diskurs om hemlösa utifrån synen att de “klarar inte eget boende” (s. 302). Orsakerna till varför de inte klarar eget boende kan variera men det som visat sig i texten är följande:

- “Begreppet ‘klarar inte eget boende’ förefaller sammanfattningsvis att ha en innebörd, som ger skäl för disciplinens fostran, tillsyn och omsorg” (Sahlin, 1996, s. 303).

När A-perspektivets förklaringar sammanförs ger det en möjlig förklaring utifrån en paradox. Analysens schemat har visat att orsaken till förälderns sociala problem kan finnas både i förälderns egna problem men även i hur samhället konstruerar förälderns sociala problem. Liknande resonemang har återfunnits i de vetenskapliga texterna som visat en relativt kritisk syn på A-perspektivets problemförklaring även inom perspektivet. Det statistiska underlaget som flera av de vetenskapliga texterna använt har problematiserats och ifrågasatts:

- “För det andra blandas problem ihop med orsaker - Socialstyrelsen har inga belägg i sin undersökning för att det skulle vara vare sig missbruk eller psykiska problem som orsakar hemlöshet” (Thörn, 2004, s. 90).

Det studerade materialet har alltså inte visat på någon entydig orsak till förälderns sociala problem inom A-perspektivet. Tydligt är att missbruket är en faktor men det har förefallit vara en oenighet mellan de vetenskapliga texterna och det material de i sin tur förhållit sig till, avseende orsakssamband mellan missbruket och hemlösheten.

5.1.3 Konsekvens 1 - Horan, hotet och vem som får umgås

I A-perspektivet har återkommande syns hur olika kategoriseringar av föräldern styr konsekvenserna för relationen till barnet när förälderns sociala problem ska lösas enligt ”trappstegsmodellen”. Framför allt visar de vetenskapliga texterna att kön i relation till att vara hemlös förälder i missbruk ger olika konsekvenser för både förälder och barn.

Texterna har visat att konsekvensen av att vara en hemlös mamma i missbruk relaterar till vad som i föregående avsnitt redan redovisats angående värdighet och ovärdighet. Moraliska aspekter av hur en kvinna konstrueras påverkar hur hon blir mottagen enligt ”trappstegsmodellen”. Det styr vilka konsekvenserna blir för barnet. I A-perspektivet har det här beskrivits på flera liknande sätt:

- “Två positioner finns tillgängliga för henne): den goda modern/madonnan eller den missbrukande kvinnan/horan” (Lofstrand, 2005, s. 227).

Ovanstående citat har motsvarats av liknande formuleringar i texter från bland annat Knutagård (2009, s. 41), Sahlin (1996, s. 321–322) och Thörn (2004, s. 234–235). Nordfeldt (2007) har sammanfattat synen på den hemlösa och missbrukande mamman som den goda mamman som “riskerar att omdefinieras till den missbrukande kvinnan – och ses implicit som en dålig mor – om

det finns, eller finns misstanke om, någon form av missbruksproblem” (s. 12). Texterna har visat två tydliga skillnader i konsekvenser för barnet om mamman konstrueras som den goda modern eller den missbrukande kvinnan. Även här har resultatet varit entydigt men nedanstående citat beskriver det tydligast:

- “Om kvinnan däremot inte lever upp till bilden av den goda modern kan hon komma att omdefinieras. Så sker till exempel om myndigheterna misstänker att kvinnan har missbruksproblem och inte upphör med sitt missbruk. Hon förlorar därmed de privilegier som följer med att ha definierats som en ensamstående mor, nämligen förtur till lägenhet med andrahandskontrakt och med kommunen som mellanhyresvärd. Då kan kvinnan exempelvis komma att separeras från sitt barn i samband med en vräkning” (Löfstrand, 2005, s. 220).

A-perspektivet tycks ha gett en tydlig bild av hur konsekvensen för föräldrarnas sociala problem, om föräldrarnas kön är kvinna, styrs av konstruktionen av mamma utifrån hennes missbruk. Definieras mammas hemlöshet utifrån missbruket så blir det enligt vad vi funnit genom analys-schemat också en stor konsekvens för barnet. Löfstrand (2003) förklarar skillnaden med att “de som har barn som de lever tillsammans med får ofta hjälp att behålla sin bostad. Men om barnen omhändertas för samhällsvård /.../ kan det medföra att föräldern också blir av med bostaden” (s. 80).

Den könsnormativa utgångspunkten som beskrivits för ”trappstegsmodellen” i relation till hemlösa mödrar i missbruk har varit lika tydlig i relation till hemlösa fäder i missbruk. Återigen fanns en enighet i de studerade vetenskapliga texterna där nedanstående citat sammanfattar de olika vetenskapliga texterna på ett effektivt sätt:

- “I den svenska hemlöshetspolitiken finns en tydlig könsaspekt i hur man resonerar kring kvinnor och män och vilken hjälp de antas behöva och kan få” (Thörn, 2004, s. 237).

De konstruktioner som perspektivets texter gjort kring hemlösa fäder i missbruk har i A-perspektivet beskrivits som något som har sin grund i en samhällelig definition av vad barn ska skyddas från:

- “Barn anses å ena sidan ha behov av att umgås med sina (goda) fäder. Det betraktas därför som en relation som bör uppmuntras. Å andra sidan antas barn också behöva skyddas från sina (farliga) fäder. I det avseendet betraktas relationen mellan fäder och barn som negativ. Ett ansvarstagande och engagerat faderskap uppmuntras på ett generellt plan. Vissa män, exempelvis bostadslösa, uppmuntras generellt inte som fäder” (Löfstrand, 2005, s. 235).

Återigen är det kategoriseringar av den hemlösa missbrukaren i texterna lyft fram som centralt, jämte olika moraliska aspekter. Knutagård (2009) har beskrivit hur kategoriserande tekniker används för att disciplinera en stads invånare kring sådant som inte är önskvärt och att de som moraliskt inte passar in sorteras ut, att de utifrån kategoriseringen separeras både fysiskt och moraliskt från de önskvärda (s. 87). Även om referatet från Knutagård (2009) inte stått i direkt sammanhang av konsekvenser av kategorisering utifrån kön, är det ändå samma grundpremiser som för det mer relevanta citatet nedan. Som redan nämnts har i perspektivet gått att se hur moraliska och kategoriserande aspekter hakat i varandra:

- “Både män och kvinnor tillskrivs olika egenskaper baserade på deras könstillhörighet - där männen framställs som aggressiva och dominanta” (Thörn, s. 238).

Den aggressiva och dominanta beskrivningen av män är något som återkommit i A-perspektivet. Löfstrand (2005) har beskrivit hur bilden av den goda modern saknar motsvarighet hos hemlösa män och att stereotypa bilder av den frånvarande fadern och den hemlösa missbrukaren alltså leder till att de avråds från att ha kontakt med sina barn. (s. 239). Har barnet en mamma som inte är hemlös antas barnet kunna bo hos henne och pappan kategoriseras då som en ensamstående man (Löfstrand, 2005, s. 242). Tydligast har det visats genom följande citat om hemlösa män:

- “Det hänger också ihop med att hemlösa män framställs som mer förtryckande och mer utåtagerande än vanliga män och kvinnorna uppmanas därför att bryta med sina kärleksrelationer för att kunna utveckla en starkare identitet” (Thörn, 2004, s. 233).

Ovanstående citat relaterar till hur A-perspektivet också beskrivit vad konstruktionen som ensamstående man istället för ensamstående pappa innebär:

- “Det är för en hemlös exempelvis en stor skillnad att kategoriseras som ensamstående utan hemmavarande barn jämfört med ensamstående med barn. Den förra kategoriseringen innebär troligtvis en placering på ett härbärke, den senare att tilldelas en jourlägenhet” (Knutagård, 2009, s. 283)

I relation till föräldrarnas sociala problem har konsekvensen av pappas manliga kön därför inneburit att barnet riskerar att inte få en nära och god relation till sin hemlösa och missbrukande pappa. Det kan jämföras med hur de vetenskapliga texterna visat sig lyfta fram hur den ensamstående hemlösa mamman i missbruk, utifrån hur hon konstruerats, innebär en lindrigare konsekvens för barnets relation till föräldern om föräldern är kvinna:

- “Den missbrukande kvinnan är ytterligare en underkategori till den övergripande kategorin ensamstående som, liksom misshandlade och ensamstående kvinnor överlag, anses behöva segregeras från män. Till skillnad från missbrukande män ges hon en möjlighet att bli en god mor åt sina barn. Hon kan alltså, åtminstone initialt, återupprättas som en god mor” (Löfstrand, 2005, 253–254).

Konsekvenserna i A-perspektivet, speciellt när konstruktionen av den hemlösa pappan i missbruk så avsevärt skiljt sig från konstruktionen av mamman i samma situation, har visat sig att för männen innebära att de inte får möjlighet att få tillgång till bostad genom kommunen utan hänvisats till lägre kategorier i ”trappstegsmodellen”:

- “Bostadssekreteraren pekar på det bekymmer som finns för ”ensamstående” som har barn, men inte boende hos sig, eftersom de boendeformer som ”ensamstående” erbjuds sällan gör det möjligt att kunna ha barnen på besök. Deras umgängesrätt urholkas därmed, liksom barnens rätt att kunna träffa båda sina föräldrar. På härbärgena är det oftast omöjligt att ta emot barnen på besök inne på härbärgets, utan föräldern får träffa sina barn ute på stan eller hos någon bekant.” (Knutagård, 2009, s. 170).

Konsekvensen har blivit att barnets goda och nära relation till pappan i princip upphört.

5.1.4 Konsekvens 2 - attityden till problemen och stödet

I A-perspektivet har de vetenskapliga texterna visat att jämte hur kön och hur vem som är förälder konstrueras så är även hur socialarbetaren uppfattar den hemlösa föräldrarnas inställning till både sin hemlöshet och sitt missbruk av betydelse för vad konsekvensen blir. Grunden till det har synliggjorts i det här citatet:

- “Klienten befinner sig snarare i en boendesituation där myndigheterna har makten att definiera situation och den hjälp som klienten har rätt till” (Thörn, 2004, s. 159)

A-perspektivet har entydigt beskrivit, men med olika exemplifieringar, hur den upplevda motivationen hos den hemlösa föräldern i missbruk i sin tur styr hur situationen definieras. Nedanstående citat har varit typiska för hur A-perspektivets texter beskrivit konsekvensen när socialarbetaren uppfattat föräldrarnas motivation som låg:

- “För att få specialkontrakt måste man vid det andra intervjutillfället vara så pass att man är motiverad till förändring i sin livsföring. Det innebar att klienter som hade missbruksproblem först måste bevisa sin ambition att sluta dricka eller knarka” (Sahlin, 1996, s. 288).

- “Om specialkontrakt används som belöning för visad nykterhet eller motivation, görs klienterna ansvariga även när de avvisas om de inte uppfyllt villkoren” (Sahlin, 1996, s. 321).
- “Jour- och korttidsboende är tänkt att fungera som en tillfällig lösning för akut bostadslösa missbrukare, men de som inte bedöms vara “förändringsbenägna” och “motiverade” tillåts inte avancera i trappan utan cirkulerar ofta mellan olika enheter på detta steg.” (Löfstrand, 2003, s. 43)

Att konsekvenserna styrts av hur socialarbetaren definierar situationen i A-perspektivet har inte bara märkts på hur den missbrukande och hemlösa föräldrarnas egen motivation och attityd påverkar konsekvensen utifrån hur det uppfattats. Även vilka fysiska platser som föräldern befinner sig på har för A-perspektivet framstått som ett mått för motivation:

- “Denna beskrivning av målgruppen belyser en dimension av kategoriseringsprocessen där platsen har betydelse. Representanten gjorde en skillnad mellan de som ”kommer från gatan” och de som är ”motiverade”. Detta innebär att hemlösa som bor på gatan bedöms sakna ”vilja” att bo i lägenhet” (Knutagård, 2009, s. 198).

Det som de vetenskapliga texterna visar är alltså att kombinationen av föräldrarnas egen attityd till sina problem och specifika platser symboliserar av en viss grad av motivation, avgör vilka förutsättningar till boende föräldern får. Som nämnts i föregående avsnitt är själva boendekategorin också grunden för relationen till barnet. I relation till föräldrarnas egen attityd har de vetenskapliga texterna i A-perspektivet visat att även inställningen och viljan att underkasta sig socialarbetarens beslut styr. Thörn (2004) har beskrivit hur den hemlösa måste acceptera de krav som ställs för att avancera uppåt i boendekategorierna i ”trappstegsmodellen” (s. 160). Sammantaget har texterna i A-perspektivet visat att konsekvenserna i relation till barnet, när föräldern får stöd utifrån ”trappstegsmodellen”, beror på vilken nivå i trappan som socialarbetaren placerar föräldern. Beroende på nivå finns olika förutsättningar för föräldra-barnrelationen. Boendekategoriseringen sker till stor del utifrån hur föräldrarnas motivation konstrueras och förstås. Det har tydligt sammanfattats enligt nedan:

- “Kategoriseringsarbete legitimeras i förhållande till klienternas prognos, det vill säga hur tjänstemännen uppfattar klienternas vilja och motivation att göra en boendekarriär. Det finns en inbyggd kvalificeringsid i boendetrappan som gör att klienternas vilja och motivation kopplas samman med på vilken plats de för tillfället befinner sig i denna trappa” (Knutagård, 2009, s. 279).

5.1.5 Hur föräldrarnas sociala problem löses

I de vetenskapliga texterna har vi funnit att föräldrarnas barn är en del av en lösning på föräldrarnas sociala problem. Vi lyfter fram det för att vi bedömt att det relaterar till de konsekvenser som presenterats i de föregående avsnitten. Vi har redan berört det och det handlar om hur barnet blir en lösning på föräldrarnas problem:

- “Man kan få tillgång till en bostad om det finns ett omyndigt barn i hushållet” (Löfstrand, 2003, s. 82).

Även om det bättre avhandlas i en diskussion är vår bedömning att ovanstående citat inte representerar den faktiska lösningen i A-perspektivet. Mer relevant är lösningar som utgår från de olika konstruktioner som avsnitten om konsekvenser beskrivit, både kring vem den hemlösa missbrukaren är och hur motiverad den är att lösa sitt problem. I A-perspektivet har lösningarna då syns tydligare:

- “Klienten accepterar framställningen av honom som missbrukare. /.../ Genom att godta de ledande frågorna implicita antaganden kan klienten accepteras som klient med missbruksproblem och erbjudas hjälp att ordna bostad (Löfstrand, 2015, s. 191. Klienten är en egen benämning, personnamn i källan).

I samma text i A-perspektivet har vi också funnit själva utgångspunkten i lösningen:

- "Trappmodellen antas utgöra en väg till en egen bostad genom en gradvis kvalificering till högre nivåer. Även socialtjänstens arbete med klienter med missbruksproblem präglas av denna ordningens logik. Idealt sett skall grava missbruksproblem åtgärdas genom institutionsvård. Därefter förändras åtgärderna parallellt med att klienten normaliseras" (Löfstrand, 2005 s. 190).

Lösningarna i A-perspektivet har visat sig vara vad som kan beskrivas som "modelltroget". Vår benämning på A-perspektivet är "behandling först - boende sedan", vilket visat sig vara den genomgående lösningen i perspektivet. Precis som föregående citat så har alla vetenskapliga texter som berört A-perspektivet beskrivit samma lösning. Ett annat exempel är följande citat:

- "Utredningarna av de bostadsökandes problem, behov och förmåga att klara eget boende kunde leda till att problemet definierades som t.ex. missbruk eller psykisk störning i första hand. /.../ Att klienten behövde något annat först eller istället för bostad. /.../ Definitionerna av vad "boendeförmågan" egentligen bottnade i indikerade lämpliga åtgärder för att klienten i framtiden skulle kunna klara boendet. Dessa åtgärder formerades som planer och överenskommelser, som sedan översattes som upplåtelsevillkor för bostäderna" (Sahlin, 1996, s. 332).

Lösningen har beskrivits på liknande sätt i följande citat:

- "Boendeformerna organiseras utifrån en "boendetrappa" – om än lös i konturerna – där socialtjänstens klienter steg för steg skall kunna kvalificera sig till ett eget förstahandskontrakt på den ordinarie bostadsmarknaden. I karriärtänkandet synliggörs att organiseringen innebär att kommunens tjänstemän måste bedöma vilka klienter som har en "god prognos" för att klara av ett boende" (Knutagård, 2009, s. 117).

Lösningen i A-perspektivet har visat sig vara att föräldrarnas egna problem utöver hemlösheten ska lösas först, varefter bedömningen av motivation och förutsättningar hos föräldern styr hur fort hemlösheten löses och vilken tid det tar för föräldern att avancera uppför boendetrappan. Jönsson (2011) beskriver hur lösningar i problemperspektiv kan fördela ansvar och skuld, om något kan förvärra ett problem eller om någon expert har kompetensföreträde (s. 32). I A-perspektivet har citaten visat hur ansvar och skuld i stor utsträckning ligger hos den hemlösa föräldern i missbruk och att dess mottaglighet för behandling styr problemets lösning samtidigt som socialarbetaren tillskrivs kompetensen att avgöra hur lösningen genomförs.

5.1.6 Hur föräldrarnas sociala problem utvecklas

Utveckling innebär enligt Jönssons (2011) analyschema att analysera hur perspektivets problem utvecklas och hur dess framtid och prognos ser ut (s. 27). Här har de vetenskapliga texterna visat att inom A-perspektivet är stagnation, eller en "cirkelgång", en möjlig utveckling. Den hemlösa föräldern i missbruk riskerar att fastna i sin situation och därigenom låsa fast även problemen i relationen till barnet. I materialet har bland annat hänvisats till Jacqueline Wiseman (1979, s. 58–62) som beskrivit en "loop" som låser fast den hemlösa i en cirkelgång i systemet. (Knutagård, 2009, s. 146) Boendetrappan har jämförts med den när utvecklingen av föräldrarnas problem behandlats i de vetenskapliga texterna. Utifrån analyschemat analys positioneras grunden till stagnationen i den problematiken:

- "För människor som 'inte kan bo' blir nattjouren en lösning. En paradox i detta sammanhang är att nattjouren blir en lösning samtidigt som det inte får vara en permanent lösning på gästernas boendesituation, utan de måste 'vilja' gå vidare. De måste med andra ord vilja vara 'gäster' i betydelse av att tillfälligt gästa en plats, utan att ligga till last. Denna 'vilja' innebär att gästerna cirkulerar mellan olika typer av boendeformer som befinner sig långt ner i boendetrappan. De cirkulerar inom den organisatoriska loop, men ibland hamnar de även utanför denna loop i lägen utanför boendetrappans organisering (Knutagård, 2009, s. 154).

Liknande beskrivningar av loopen och dess hämmande effekt på utvecklingen har återkommit i texter i A-perspektivet:

- "Boenden som är avsedda att utgöra ett "steg" på vägen till egen bostad blir alltså permanenta lösningar eller tillfälliga lösningar som inte leder uppåt i trappan. /.../ Men själva poängen med boendetrappan var just att bostadslösa klienter så småningom skulle kunna erbjudas ett förstahandskontrakt på den reguljära bostadsmarknaden" (Löfstrand, 2005, s. 140.)

Det senaste citatet är hämtat ur ett sammanhang där funktionen av "trappstegsmodellen" problematiserats. Varför modellen inte leder till utveckling har förklarats med att det är vanligt att klienten rör sig mellan boenden på samma trappsteg samtidigt som modellens regelverk med negativa konsekvenser kan hindra avancemanget uppför trappan. (Löfstrand, 2005, 140–144) Lika tydligt har samma stagnation och cirkelrörelse beskrivits här:

- "Det fanns alltså också ett kretslopp inom den sekundära bostadsmarknaden, som dock inte typiskt innebar en klättring uppför boendetrappan utan lika gärna kunde bestå i en rad flyttningar fram och tillbaka mellan t.ex. gruppboende och träningslägenheter, eller mellan olika bostäder med samma slags specialkontrakt" (Sahlin, 1996, s. 240).

I A-perspektivet är en positiv utveckling inte något som garanteras utifrån "trappstegsmodellen". Om relationen till barnet, likt hur det i tidigare avsnitt kopplats samman med föräldrarnas sociala problem, följer utvecklingen för föräldern så indikerar A-perspektivets syn på utveckling att det finns en möjlighet att även relationen till barnet inte förbättras med modellens hjälp.

5.2 B-Perspektivet: "boende först – behandling sedan"

Perspektivet bygger på vetenskapliga texter om "Bostad först". Vi anser det angeläget att understryka vad vi redan nämnt i avsnittet om urval. Det finns endast en mindre mängd forskning om "Bostad först" och förälders relation till barn. Det resultat som vi erhållit med stöd av analys-schemat anser vi bör ses som indikation på något, snarare än att något är som resultatet visar.

Perspektivet "boende först – behandling sedan" kan utifrån vad som nämnts sammanfattande beskrivas utifrån den konstruktion som presenteras i analys-schemat nedan:

"Boende först - behandling sedan"

Karaktär	Föräldrarnas sociala problem. Beskrivs som en produkt av strukturella problem samtidigt som delar av föräldrarnas sociala problem är självständiga problem.
Orsaker	Avsaknad av eget hem är det primära. Missbruket är ett självständigt sekundärt problem.
Konsekvenser	Konsekvensen utgår från vad det innebär att vara exkluderad från bostadsmarknaden. Konsekvenser av missbruk är sekundärt. På grund av hemlösheten skadas relationen till barnet och frivilligheten i modellen innebär att föräldrarnas egna val ger olika konsekvenser.
Lösningar	Ett hem till föräldern. Motivering till frivillig behandling av missbruket. Coachande. Stöd till återetablering av sociala relationer som den till barnet.
Utveckling	Positiv men inte fullt ut utvärderad.

Tabell 7B-perspektivet "boende först - behandling sedan"

Analys-schemat visar hur perspektivet konstruerar föräldrarnas sociala problem som primärt orsakat av hemlöshet samtidigt som föräldrarnas missbruk är ett separat problem. Konsekvenserna följer föräldrarnas exkludering från bostadsmarknaden, samtidigt som lösningarna helt utgår från grundprincipen att föräldern får ett hem. I efterföljande avsnitt beskrivs de olika problemkomponenterna mer ingående.

5.2.1 Problemetets karaktär finns i föräldrarnas avsaknad av hem

Även i B-perspektivet har det visat sig att det finns brist på forskning kring föräldrarnas sociala problem i relation till barnet. En förklaring är det begränsade antalet kommuner som hittills börjat använda sig av modellen, vilka kan ses som pilotprojekt eller småskaliga tester. Ingen svensk kommun har övergått till "Bostad först" från sin befintliga modell som utgörs av "trappstegsmodellen". (Knutagård och Kristiansen, 2013, s. 101) I de vetenskapliga texterna som studerats för B-perspektivet har det ändå gått att finna en beskrivning av föräldrarnas sociala problem innebär i relation till barnet:

- "De flesta av intervjupersonerna har barn. Deras berättelser om hemlösheten blir också berättelser om föräldraskap som förtvinar. De berättar om att de inte hade någonstans att ta emot sina barn och att de inte ville utsätta sina barn för de miljöer som de själva levde i" (Kristiansen och Espmarker, 2012, s. 11).

Kärnan i karaktären för föräldrarnas sociala problem har i B-perspektivet återkommande visat sig vara själva avsaknaden av ett hem, oavsett om det handlat om karaktär eller orsak. Avsaknad av frivillighet i alternativa modeller har också visat sig vara återkommande. Nedanstående citat har med olika formuleringar förekommit i alla vetenskapliga texter för B-perspektivet:

- "Tanken är att en egen bostad ska bidra till en grundtrygghet som förutsättning för att ta tag i andra problem i livet, om man så önskar." (Folkesson, 2017, s. 33)

Innebörden av ovanstående citat har hela tiden satts in i ett sammanhang. Texterna har relativt entydigt konstruerat själva avsaknaden av ett hem som problemet och alla andra problem hos föräldern har beskrivits som sammanlänkade problem som förvärrats eller skapats av hemlösheten:

- "De flesta hade sociala och ekonomiska problem redan innan de blev hemlösa. Dessa problem fördjupades när de blev hemlösa. Om de tiden innan de blev hemlösa hade haft svårt att sköta sina arbeten, blev detta omöjligt när de förlorade sina bostäder. Under hemlösheten förvärrades deras drogmissbruk och deras sociala band till människor utanför hemlöshetsfären blev allt tunnare. De orkade inte, och hade inte heller vettiga möjligheter, att träffa sina barn eller sina syskon och föräldrar" (Kristiansen och Espmarker, 2012, s. 13).

Omvänt har den problemkonstruktion som syns i B-perspektivet visat sig vara något av en universell förklaring till den hemlösa personens samtliga problem, en slags generell förklaringsmodell:

- "Bostad först' utgår ifrån att människor behöver ett tryggt eget boende för att kunna leva socialt integrerat och för att kunna göra något åt olika livsstilsproblem, till exempel missbruk" (Knutagård och Kristiansen, 2018, s. 15-16).

B-perspektivets karaktär har utifrån beskrivningarna i de vetenskapliga texterna gått att förstå som att grundproblemet är hemlösheten, vilken i sin tur förstärker redan befintliga problem hos den hemlösa föräldern i missbruk, samtidigt som den föder nya som exempelvis den försämrade eller omöjliggjorda relationen till barnet.

5.2.2 Orsaken till föräldrarnas sociala problem

I B-perspektivet är det alltid avsaknad av hem som är den primära orsaken. I de vetenskapliga texterna har det uteslutande beskrivits hur avsaknad av hem är både själva grundproblemet och samtidigt orsak eller förstärkande faktor till andra existerande men ändå självständiga problem. Vi har hittat ett stort antal citat som beskrivit det nämnda, men citatet nedan sammanfattar dem på ett bra sätt:

- "Om hemlöshet, det faktum att människor saknar hem, kan bestämmas som ett grundläggande problem /.../ så blir såväl hemlöshet som hem begrepp som det medvetet och systematiskt behöver reflekteras om. Hemlöshet är det grundläggande problemet men hem är det som saknas, det frånvarande, det som en hemlös människa är lösgjord från. Då

blir såväl hem som själva "lösgörandet" från hem, det vill säga just hemlöshet, viktiga fenomen och begrepp att reflektera, definiera och förklara, liksom det omvända, rörelsen från hemlöshet till ett eget hem" (Folkesson, 2017, s. 58).

Om citatet ovan har ett mer filosofiskt uttryck så finns det andra delar av B-perspektivets material som beskrivit essensen av det mer konkret:

- "Bostad först"-modellen betonar rätten till en egen bostad och utgår ifrån att hemlöshet, och de problem som brukar drabba hemlösa människor, främst beror på att de saknar en egen bostad. Man menar att ett tryggt eget boende är en förutsättning för att behandling och stöd ska ge resultat. Inflytande och frivillighet för brukarna är viktiga grundstenar i 'Bostad först'-modellen" (Kristiansen & Espmarker, 2012, s. 2).

B-perspektivet kan därför i vår egen beskrivning av det, utifrån vad analyschemat visat, förstås som ett problemperspektiv där orsaken är implicit. Det har framstått som underförstått att hemlöshet orsakas av avsaknad av hem. Ur det föds sedan ett antal explicita följdproblem vilka inte inkluderats i B-perspektivets förklaringar av det huvudsakliga problemet.

5.2.3 Konsekvens 1 - Att kunna ha en relation

En tydlig konsekvens för föräldrarnas sociala problem har i texterna visat sig vara mer än bara tillgången till ett hem. Även tillgodoseende av barnets nära och goda relation till sin förälder har beskrivits som en konsekvens. Det har visat sig explicit i en av de studerade vetenskapliga texterna där intervjuer genomförts med deltagare i "Bostad först":

- "De flesta av intervjupersonerna som har barn säger att de nu har bättre relationer till sina barn eftersom de har en plats att bo och en plats att de kan förvandla till ett hem" (Knutagård och Kristiansen, 2013, s. 106, egen översättning).

Liknande beskrivning har gått att finna i andra texter. Vi vill dock lyfta fram att många texter också refererat till varandra, varför det visat sig att olika texter ibland utgått från samma grundstudie. En sådan studie visade sig bygga på ett material bestående av färre än tio hemlösa föräldrar i missbruk. Vad som ändå visat sig, vilket också går i linje med föregående citat, är följande:

- "Flera av dem har också återupptagit eller förbättrat relationen till sina barn, föräldrar och andra anhöriga" (Knutagård och Kristiansen, 2018, s. 19).

Samma bild har förmedlats återkommande i B-perspektivet, där texterna till synes ändå beskrivit likartade konsekvenser för föräldra-barnrelationen när en hemlös förälder i missbruk deltagit i "Bostad först":

- "Intervjupersonerna berättar att de har börjat bygga upp sociala relationer till människor utanför hemlöshets- och missbrukskretsarna. De av intervjupersonerna som har barn berättar att de efter att ha fått egna lägenheter har fått kraft och möjligheter att ta ansvar som föräldrar, och för flera av dem har relationerna till barnen redan förbättrats" (Kristiansen & Espmarker, 2012, s. 24).

En av de synligaste konsekvenserna för föräldrarnas sociala problem i B-perspektivet är att om föräldern får stöd genom "Bostad först", innebär det enligt de vetenskapliga texterna att relationen mellan föräldern och barnet också förbättras.

5.2.4 Konsekvens 2 - Minskat missbruk

I B-perspektivet har också framkommit att den del av föräldrarnas sociala problem som handlar om missbruk också får positiva konsekvenser av föräldrarnas deltagande i "Bostad först". De vetenskapliga texterna har beskrivit hur de som varit hemlösa och i missbruk antingen blivit drogfria, påbörjat behandling för sina missbruk eller som minst trappat ner på sitt missbruk:

- “Deras alkohol- och droganvändning har minskat, och några intervjupersoner berättar att de bestämt sig för att helt avstå från alkohol och andra droger. Ett viktigt skäl till detta är att den egna lägenheten innebär att de kan undvika missbrukskretsarna. Flera berättar också att de under hemlösheten använde droger för att orka med livet i de hårda, tuffa och ovärdiga miljöer som hemlösa tvingas leva i” (Kristiansen och Espmarker, 2012, s. 24).

Samma typ av beskrivning har inom B-perspektivet återkommit i olika formuleringar i samtliga texter. Den nyaste texten i vårt material, från 2018, har också beskrivit hur olika behandlingar för missbruk blivit möjliga efter att hemlösa missbrukare fått stöd enligt modellen för ”Bostad först”:

- “Hyresgästernas livssituation har förbättrats i flera avseenden sedan de fick lägenheter genom ”Bostad först”-verksamheten. Många av dem har minskat sin alkohol- och droganvändning och flera är i dag missbruksfria. Flera av de som har missbrukat opiater går i LARO-behandling. Några har inlett psykosociala behandlingar för sina missbruksproblem“ (Knutagård och Kristiansen, 2018, s. 19).

I B-perspektivet har konsekvensen av minskat eller upphört missbruk även inneburit positiva konsekvenser för sociala relationer. De vetenskapliga texterna har i relation till det minskade missbruket också visat på sundare relationer:

- “De har börjat bygga upp sociala relationer med människor som inte är hemlösa eller använder droger” (Knutagård och Kristiansen, 2013, s. 106, egen översättning).

Konsekvensen för föräldrarnas sociala problem kan för B-perspektivet sammanfattas som att föräldrarnas missbruk minskar samtidigt som föräldern genom det också skapar sundare relationer.

5.2.5 Hur föräldrarnas sociala problem löses

Som redan nämnt har B-perspektivet visat sig vara något av ett cirkelresonemang där själva problemkonstruktionen gett lösningen. Om problemet är avsaknad av ett hem är den logiska lösningen att ordna ett hem. Utifrån det ska sedan allt ske med frivillighet. I de vetenskapliga texterna har samma beskrivning uttryckts med en övertydlighet:

- “’Bostad först’ innebär då att villkor som behandling, drogfrihet, nykterhet inte ställs innan en person som vill ha en egen bostad erbjuds en sådan. Brukarens egna behov och önskemål är utgångspunkten” (Folkesson, 2017, s. 33).

På ett mer praktiskt plan har texterna visat att även B-perspektivet har inslag av aktörer som styr lösningen på en makronivå. Om föregående citat mer beskrivit lösningen på mikronivå utifrån modellens principer, har nedanstående citat visat hur lösningen utifrån formkrav, likt A-perspektivet, förhåller sig till faktorer på makronivå när B-perspektivets lösning tillämpas praktiskt. I de studerade texterna har bland annat följande gått att finna:

- “För att få en lägenhet genom ”Bostad först”-projektet krävs att man är inskriven på vuxenheten. /.../ Vidare krävs att man har en socialsekreterare som anser att man är motiverad för att bo i en egen lägenhet och som skriver en remiss till ”Bostad först”-projektet. Därefter genomför personalen i ”Bostad först”-projektet en intervju. Utifrån intervjun sammanställs ett underlag till ett beslut om den remitterade ska bli inskriven i ”Bostad först” eller inte.” (Kristiansen & Espmarker, 2012, s. 13)

Citatet är hämtat ur ett material som beskriver ”Bostad först” i Helsingborg men liknande process för att få stöd enligt modellen har beskrivits i vetenskapliga texter som fokuserat på andra kommuner.

5.2.6 Hur föräldrarnas sociala problem utvecklas

I relation till föräldrarnas sociala problem och B-perspektivets karaktär har de vetenskapliga texterna visat att det finns en möjlig positiv utveckling. Texterna har främst beskrivit sådant som att tillgången till hem bidrar med möjlighet till både relation mellan föräldern och barnet och ett fysiskt

umgänge. Med stöd av analys-schemat har följande citat hittats, vilket beskriver en positiv utveckling:

- “Att de fått egna lägenheter har fått en stor positiv betydelse för deras livssituation. Deras sociala integration i samhället har förbättrats på flera plan. De berättar bland annat om en positiv utveckling när det gäller deras sociala relationer, alkohol- och droganvändning, ekonomi, hälsa och sysselsättning. /.../ De av intervjupersonerna som har barn berättar att de efter att ha fått egna lägenheter har fått kraft och möjligheter att ta ansvar som föräldrar, och för flera av dem har relationerna till barnen redan förbättrats” (Kristiansen & Espmarker, 2012, s. 24).

I annan studie som byggd på intervjuer har samma utveckling också beskrivits, även om det får antas att intervjupersonen talat om sina vuxna barn:

- “En av de intervjuade hyresgästerna har förlorat sina gamla vänner under perioden med aktivt missbruk och har medvetet brutit med de som han drack tillsammans med. En del av att bygga upp det nya livet i lägenheten och återhämta sig handlar för honom om att återetablera släkt- och vänskapsrelationer. Ett minskat missbruk leder till att familjerelationer kan bli mer ärliga, säger han: ‘det var ju bara ljug, ljug, ljug hela tiden’. Kontakter med barn och barnbarn har gett honom en känsla av mening och hopp om framtiden: ‘Jag ser bara lugnt och fint på framtiden’” (Uhnöo, 2017, s. 72, text inom parentes i originalet är utelämnad).

Även om B-perspektivets texter många gånger beskrivit en positiv utveckling så har det i relation till den också beskrivits en mer nyanserad bild. Det har framkommit att utvecklingen inte nödvändigtvis sker snabbt:

- “Detta betyder inte att intervjupersonernas relationer till sina barn idag är oproblematiska. När en av intervjupersonerna berättar om sina ambitioner att återupprätta relationerna till sina barn, så framgår det att man måste vara beredd på att det kan ta lång tid innan barnen känner tillit till en som förälder, även om man blivit drogfri och har fått en egen lägenhet” (Kristiansen och Espmarker, 2012, s. 18)

Som också framgått i vad som presenterats ovan i avsnittet så har texterna för B-perspektivet även beskrivit en utveckling kring missbruket och citaten ovan har satt missbruket i relation till utvecklingen av föräldra-barnrelationen. Det har dock visat sig att det sker en positiv utveckling också vad det gäller att bekämpa missbruket:

- ”Genom att de har en egen lägenhet där de kan dra sig undan kan de undvika det umgänge de hade under hemlösheten, som till stor del kretsade runt alkohol och droger. Detta är en viktig orsak till att de dricker mindre alkohol och använder mindre narkotika eller, som några av intervjupersonerna gör, undviker det helt” (Kristiansen & Espmarker, 2012, s. 18.).

5.3 Vad som kommer i vilken ordning och vem som har skuld eller ansvar

Analysen i det här avsnittet är byggd på vad vi uppfattat som de tydligaste skillnaderna mellan de två problemperspektiv vi presenterat. Analysen bygger på de delar vi ansett gett bäst svar på studiens frågeställningar och samtidigt tydligast berört föräldrarnas sociala problem.

Analys-schemat har visat att i A-perspektivet påverkas den hemlösa och missbrukande föräldrarnas relation till barnet genom hur föräldern konstrueras som förälder utifrån sin hemlöshet, sitt missbruk och olika könskonstruktioner. I A-perspektivet är det en av konsekvenserna. Ett exempel på hur föräldrarnas sociala problem adresserats i B-perspektivet är bland annat hur de vetenskapliga texterna lyft fram hur konsekvensen av problemperspektivets lösning, att få direkt tillgång till bostad, innebär en möjlighet att återetablera relationen mellan barn och förälder.

Hur de bägge perspektiven förhåller sig till konsekvenserna kan i en analys förstås som att de konstruktioner av föräldern som beskrivits för A-perspektivet i den tidigare analysen, är ett sätt för att inom ”trappstegsmodellen” utreda skuld- och ansvarsfrågan kring föräldrarnas problem. Har föräldern egen skuld till sin situation är föräldrarnas ansvar också att lösa vad den själv orsakat innan

den kan få en bostad. Föräldrarnas relation till barnet ses i A-perspektivet mer som ett problem separerat från, men orsakat av, föräldrarnas problem. En annan förälder som ensam omsorgsperson, eller en familjehemsplacering, är i A-perspektivet både en konsekvens av föräldrarnas problem och indirekt en lösning på den del av föräldrarnas sociala problem som berör barnet. Barnets nära och goda relation till sina bägge föräldrar är något som inte syns i A-perspektivet.

Samtidigt är föräldrarnas skuld inte något som syns i B-perspektivet utan föräldrarnas ansvar för att lösa sina problem utgår från att föräldern behöver en bostad. Den del av föräldrarnas sociala problem som handlar om barnet blir således något föräldern kan lösa när den huvudsakliga orsaken till alla problem, hemlösheten, är löst. Även om de vetenskapliga texterna i B-perspektivet inte tagit upp något om det som i A-perspektivet gått att finna om familjehemsplacering och andra omsorgspersoner som konsekvens och lösning, går det att anta att samma konsekvens och lösning, för den del av föräldrarnas sociala problem som handlar om barnet, också kan vara möjlig i B-perspektivet. Det tycks dock som att B-perspektivet även täckt in den aspekt av föräldrarnas sociala problem som berör vad som mer ingående utvecklas i nästa avsnitt: barnets rätt till en god och nära relation till föräldern. Det innebär i sådana fall en tydlig skillnad mellan de bägge problemperspektiven. Möjligen kan den skillnad mellan de olika problemperspektiven utvecklingar av problemet vara någon slags stöd i sådan analys. I A-perspektivet beskrivs en utveckling där problemet stagnerar. I B-perspektivet beskrivs en positiv utveckling där föräldrarnas missbruk minskar, föräldrarnas hemlöshet upphör och där relationen mellan barnet och föräldern förbättras. Det här återkommer vi till i den avslutande diskussionen men det är också intressant att förhålla sig till i den avslutande delen av den här analysen.

I teorikapitlet har vi beskrivit hur perspektivanalys, utöver grundläggande socialkonstruktivistisk teoribildning, även förhåller sig till orsaksresonemang utifrån voluntarism och determinism. Det vi hittills tagit upp i analysen anser vi vara nödvändigt att ställa även mot sådana resonemang. Voluntarismen fokuserar, liksom vi beskrivit den i tidigare kapitel, på hur individen har en fri vilja och genom det också en egen skuld och ett eget ansvar. På samma sätt har vi också beskrivit hur determinismen fokuserar på hur omgivningen påverkar individen och hur strukturella faktorer ingår i orsaksförklaringen. Dessa orsaksresonemang ligger till grund för den avslutande delen av analysen i det här avsnittet.

Som nämnts ovan har resultatet visat att A-perspektivet, främst kring konsekvenserna av och orsak till problemet och utifrån de vetenskapliga texterna, förhåller sig till olika konstruktioner av föräldern utifrån dess sociala problem och orsakerna till dem. I vår analys menar vi att det indikerar att föräldern har skuld och ansvar för både sina sociala problem och konsekvenserna för barnet. På samma sätt har resultatet visat att B-perspektivet, främst kring konsekvenser, utveckling och orsak och utifrån de vetenskapliga texterna, utgår från avsaknad av tillgång till bostad. Avsaknaden av bostad är inte något som föräldern i B-perspektivet har egen skuld till utan det beskrivs som en strukturell fråga.

När vi ställer voluntarism respektive determinism mot hur de olika problemkomponenterna i de bägge problemperspektiven gått att beskriva utifrån materialet, visar analysen att det är möjligt att positionera problemperspektiven även till orsaksresonemang. A-perspektivet kan beskrivas mer voluntaristiskt och B-perspektivet mer deterministiskt. Om en sådan analys är korrekt innebär det även att grundläggande synsätt, på ett mer individuellt och subjektivt plan, blir en faktor kring problemperspektiven. Även det är något som tas upp senare i diskussionen. Vi menar dock att analysen visar att föräldrarnas sociala problem, om analysen är korrekt, står i relation till hur skuld och ansvar placeras och att skillnaden mellan A- respektive B-perspektivet uppstår därur. I ett voluntaristiskt orsaksresonemang kommer behandlingen först i och med att föräldern har skuld och ansvar i relation till sitt eget sociala problem. Därefter blir boendet en fråga. Det motsvarar A-perspektivet. I ett deterministiskt orsaksresonemang kommer boendet först. Ansvaret är strukturellt och föräldrarnas sociala problem är orsakat av det strukturella felet. Därefter blir övriga problem en fråga, exempelvis relationen till barnet.

Vi menar inte att analysen täcker alla aspekter, men den förklarar möjliga skillnader mellan de problemperspektiv som synliggjorts i den inledande analysen.

5.4 Barnets bästa och vad som kommer först

För att göra analysen i det här avsnittet tydlig, utgår vi från det analysen i föregående avsnitt visat. A-perspektivet bygger på en voluntaristisk orsaksförklaring samtidigt som B-perspektivet bygger på en deterministisk. Vi menar att det redan på en så övergripande nivå är möjligt att göra en analys av problemperspektiven i relation till Barnkonventionen. Grunden för analysen är vad den vår tidigare analys visat kring respektive problemperspektiv och dess problemkomponenter avseende orsak och lösning. Övriga problemkomponenter används vid enstaka tillfällen för att förtydliga sammanhang.

I forskningsöversikten beskrivs hur Barnkonventionen bör förstås som en sammanhängande helhet. Vi är medvetna om att det går att ställa de bägge problemperspektiven mot Barnkonventionens samtliga artiklar men har vi för tydlighetens skull valt att förhålla oss till tre tematiserade kategorier av artiklar utifrån hur den exakta lydelsen av artiklarna presenterats i forskningsöversikten. Med hänvisning till forskningsöversikten är kategorierna: 1) barnets rätt till bostad, 2) barnets rätt till skydd (mot fysisk och psykisk skada, försummelse, övergrepp och vanvård) samt 3) barnets rätt till en nära och god relation till sina föräldrar.

A-perspektivets lösning på föräldrarnas hemlöshet, vilket vår analys visat sker ur en voluntaristisk förklaring av orsaken, är att föräldern får bostad efter att den stegvis bedömts klara av ett boende och under den processen löst sina egna sociala problem som exempelvis missbruket. Ställt mot barnets rätt till bostad går det att föra resonemang om att samhället eller annan förälder tillgodose den rätten, men den tidigare analysen har visat att sådant resonemang även ingår i problemperspektivet. I den här delen av vår analys utgår vi från vad vi tidigare nämnt om att bägge föräldrarna har ansvar för barnet. För att den hemlösa föräldern i missbruk ska kunna tillgodose barnets rätt till bostad utifrån sin del av föräldraansvaret innebär alltså A-perspektivet att föräldern först måste lösa alla sina övriga problem. B-perspektivets lösning på föräldrarnas hemlöshet, vilket vår tidigare analys visat sker ur en deterministisk förklaring av orsaken, är att föräldern direkt får tillgång till bostad och att övriga problem därefter löses. I relation till barnets rätt till bostad innebär det att B-perspektivets lösning förmodligen tillgodose den rätten bättre än A-perspektivet.

Beträffande barnets rätt till skydd innebär A-perspektivet att den hemlösa föräldern i missbruk och barnet är åtskilda från varandra, varför A-perspektivet relativt enkelt kan anses tillgodose barnets rätt till skydd. Föräldern får inte tillgång till bostad förrän den är drogfri. Hur samma rätt tillgodoses i B-perspektivet är möjligen något som behöver problematiseras i den här analysen. Resultatet har visat att inom B-perspektivet adresseras missbruk och andra problem efter att föräldern fått tillgång till bostad. Det innebär att det i den modell som ligger till grund för B-perspektivet inte finns någon inbyggd mekanism som tillgodose barnets rätt till skydd mot konsekvenser av föräldrarnas missbruk. Det är möjligt att anta att barnets rätt istället lämnas till annan omsorgsperson eller samhället att tillgodose.

Den tredje kategorin av artiklar, vilken vi benämnt som barnets rätt till god och nära relation till sina föräldrar, är intressant ur ett analytiskt perspektiv. Om de skillnader vi tidigare i berört i vår analys varit lättidentifierade (de mellan problemperspektiven i relation till barnets rätt till bostad respektive skydd) så tolkar vi den tidigare analysen av skillnader mellan hur perspektiven tillgodose barnets rätt till god och nära relationen till föräldrarna som mer svårdefinierad. Å ena sidan visar den tidigare analysen kring A-perspektivet att någon egentlig relation mellan barn och förälder inte är aktuell eller möjlig förrän föräldern klättrat högst upp på boendetrappan. Å andra sidan visar resultatet kring B-perspektivet att förutsättningarna för en god och nära relation finns när föräldern fått bostad genom "Bostad först", samtidigt som samma resultat visar att det tar tid att återetablera föräldra-barnrelationen och att det då finns svårigheter i den. Det är därför svårt att leda en analys kring hur respektive perspektiv tillgodose den här specifika rätten till någon tydlig ståndpunkt. Vi lutar förvisso åt att ingen av problemperspektiven med säkerhet tillgodose rätten, men anser att

resultatet bara ger tillräckligt stöd för att med relativ säkerhet säga att i vart fall inte A-perspektivet gör det. B-perspektivet kan snarare beskrivas som att det har förutsättningarna för att tillgodose barnets rätt till god och nära relation till bägge föräldrarna, men det finns anledning att ifrågasätta om förutsättningar för något är det samma som att tillgodose någons rätt.

6 AVSLUTANDE DISKUSSION

Studiens syfte har varit att genom analys av vetenskapliga texter om två modeller för arbete med motverkan av hemlöshet i Sverige undersöka hur det sociala problemet "att vara hemlös förälder i missbruk" konstrueras i de vetenskapliga texterna om respektive modell. Studiens syfte har också varit att skapa en djupare förståelse av om, och i så fall hur, nämnda modellers lösningar möjliggör att den rätt barnet har enligt Barnkonventionen till sina föräldrar, bostad och skydd kan tillgodoses av föräldern genom dess deltagande i respektive modell.

Studien har genomförts med anledning av att Barnkonventionen inom kort inkorporeras i svensk lagstiftning, samtidigt som både lagstiftaren och annan forskning påvisat behovet av forskning som belyser barnets bästa med både vetenskaplig och rättslig förankring. Därtill har uppgifter i svensk media visat på ett behov av att belysa situationen för hemlösa föräldrar i missbruk när deras barn inte själva lever i hemlöshet.

Vår avsikt med studien har varit att besvara följande frågeställningar:

- Hur konstrueras det sociala problemet "att vara hemlös förälder i missbruk" i svenska vetenskapliga texter om två modeller för arbete med hemlösa personer i Sverige?
- Hur beskriver de identifierade konstruktionerna orsaker till och lösningar på det sociala problemet "att vara hemlös förälder i missbruk"?
- Hur kan de identifierade lösningarna på det sociala problemet "att vara hemlös förälder i missbruk" förstås i relation till den rätt Barnkonventionen ger barn att ha en god och nära relation till sina föräldrar, bostad och skydd?

I vår analys har vi funnit hur de vetenskapliga texter vi kopplat till de bägge modellerna för hemlöshetsarbetet, "trappstegsmodellen" och "Bostad först", representerar två problemperspektiv. Vi har sammanfattat "trappstegsmodellens" problemperspektiv (A-perspektivet) som "behandling först - boende sedan" och "Bostad försts" problemperspektiv (B-perspektivet) som "boende först - behandling sedan". I analysen positionerar vi A-perspektivet till en voluntaristisk orsaksförklaring och B-perspektivet till en deterministisk.

Ur ett voluntaristiskt synsätt är föräldrarnas sociala problem inom A-perspektivet konstruerat som något som orsakas av föräldrarnas egna val, där föräldern måste ta ansvar för vad den själv har skuld till. I A-perspektivet är därtill lösningarna (och utvecklingen av problemet) relaterade till hur socialarbetare konstruerar den hemlösa föräldern i missbruk utifrån kön och hur föräldrarnas problem och inställning till problem uppfattas. Det leder till en lösning i A-perspektivet där barnets rätt till en god och nära relation till föräldern eventuellt tillgodoses först när föräldrarnas övriga problem är lösta och föräldrarnas hemlöshet därefter adresseras. I den analys vi utfört av A-perspektivets lösning i relation till relevanta artiklar i Barnkonventionen finner vi heller inget tydligt tillgodoseende av barnets rätt till bostad. Den enda av barnets rättigheter som A-perspektivet tillgodoser enligt vår analys är barnets rätt till skydd.

Ur ett deterministiskt synsätt är föräldrarnas sociala problem inom B-perspektivet konstruerat som något som orsakas av föräldrarnas avsaknad av bostad. Föräldrarnas sociala problem orsakas av de strukturella förhållanden som i sin tur orsakat föräldrarnas problem med hemlöshet. Föräldrarnas missbruk är separerat från problemet med hemlöshet och såväl missbruket hos föräldern som relationen mellan barnet och föräldern är problem som löses om föräldern får ett hem. Det innebär för B-perspektivet att lösningen helt utgår från tillgången till ett hem för föräldern. I den analys vi utfört av B-perspektivets lösning i relation till relevanta artiklar i Barnkonventionen finner vi inget

tydligt tillgodoseende av barnets rätt till bostad även om förutsättningen för det uppstår i och med att föräldern får tillgång till ett eget hem. Det finns en möjlighet att B-perspektivet tillgodoser barnets rätt till en god och nära relation till bägge sina föräldrar, men det är oklart inom vilken tid det sker och till vilken grad. I relation till barnets rätt till skydd har vi i analysen funnit att det är tveksamt om den tillgodoses i och med att föräldrarnas drogfrihet inte är något krav i B-perspektivets modell.

I analysen har vi nämnt sådant vi tror är nödvändigt att diskutera, främst hur A-perspektivets lösningar beskrivits med negativa konsekvenser samtidigt som B-perspektivets konsekvenser beskrivits mer positivt i de vetenskapliga texterna. Vi har också nämnt behovet av att diskutera det vi nämnt i kapitlets inledning; A-perspektivets koppling till voluntaristiska orsaksförklaringar och B-perspektivets koppling till deterministiska. Vi tror att dessa iakttagelser i analysen är viktiga för att värdera resultatet. Vi tror dock att de bäst diskuteras i relation till studiens teori, varför vi tar upp det till diskussion i avsnittet för teoridiskussion.

6.1 Studien i ljuset av tidigare forskning

Redan i forskningsöversikten har vi presenterat hur bland annat av Bradley et al (2017) beskriver hur det för närvarande endast finns en begränsad förståelse för hur föräldrar i hemlöshet förhåller sig till sina vårdgivande roller och sitt föräldransvar. Den forskningen är utförd utanför Sverige, varför det kanske inte ska ses som förvånande att den svenska forskningen har ännu sämre forskningsunderlag. I forskningsöversikten har vi också tagit upp hur begreppet barnets bästa inte har en entydig definition, samtidigt som det i forskningsöversikten även finns beskrivet hur Barnkonventionen bör förstås i sin helhet. Det här är något som vi i vår studie också kunnat konstatera. Avsaknaden av forskning och svårigheter kring definition av barnets bästa och hur Barnkonventionen ska tolkas utgör ett problem för en vetenskaplig förståelse av föräldrarnas sociala problem om inte studier utgår från föräldrarnas egna berättelser.

Det är dock möjligt att se vissa likheter mellan vad vår analys visat och vad som tidigare forskning kommit fram till. Den tidigare forskningen har funnit att den hemlösa föräldrarnas situation är ett hinder för relationen mellan förälder och barn. Oavsett vilket problemperspektiv och modell för arbete mot hemlöshet det handlar om i vår studie så visar analysen att ingen av modellerna förmår lösa det problemet. A-perspektivet utifrån ”trappstegsmodellen”, ”behandling först - boende sedan”, visar på stagnation och en svårdefinierad tidslängd innan modellen leder till en nära och god relation mellan föräldern och barnet. B-perspektivet utifrån ”Bostad först”, ”boende först - behandling sedan”, visar på att det finns förutsättningar för en relation mellan förälder och barn men de studerade vetenskapliga texterna visar på att det tar tid och att den återetablerade relationen inte nödvändigtvis är nära och god. A-perspektivets konstruktion av föräldern utifrån socialarbetarens bedömning kan dessutom förstås i relation till vad vi i forskningsöversikten beskrivit utifrån Paquette och Bassuk (2009). Det sker en stigmatisering av den hemlösa föräldern, vilket försvårar för föräldern i relationen till barnen. Både A- och B-perspektivets modeller förhåller sig till föräldrarnas övriga problem utöver hemlösheten, som exempelvis missbruket. När föräldraskapet adresseras i perspektiven så är det i relation till hemlösheten. I forskningsöversikten beskrivs utifrån Monn et al. (2017) hur föräldrar i hemlöshet är i dubbel kris, hemlösheten och föräldrafrågan skapar samtidiga kriser. Vi menar att vår analys visar att den dubbla krisen inte fångas upp av någon av modellerna.

I forskningsöversikten beskriver vi utifrån Alexandersson och Näsman (2017) hur relationen mellan missbrukande förälder och barn inte är självklar att den ens kan återetableras. I reflektion utifrån A-perspektivets ”behandling först - boende sedan” kan den hemlösa föräldern i missbruk, om A-perspektivets modell leder till progression mot lösning av föräldrarnas sociala problem, innebära att de hinder missbruket innebär för föräldra-barnrelationen elimineras tidigt, varför i sådana fall samma relation har en faktor mindre som hinder när hemlösheten också lösts. I B-perspektivet innebär vad Alexandersson och Näsman (2017) forskning funnit att alla hinder för föräldra-barnrelationen ska lösas samtidigt. Vi menar att det inte nödvändigtvis är självklart att

återskapandet av en god och nära relation mellan barn och förälder tjänar på att samtidigt läka barnets sår efter vad både hemlöshet och missbruk inneburit för barnet. Vi kan dock inte belägga vårt påstående utan uppmanar till mer forskning som specifikt studerar bästa sätt för återetablering av föräldra-barnrelationen när det finns samverkande faktorer kring hemlöshet och missbruk.

Vi vill också lyfta fram vad vi tagit upp i forskningsöversikten beträffande vad Parolin och Simonelli (2016) konstaterat angående anknytning mellan barn och förälder i missbruk. Specifikt menar vi att det är relevant att notera vad de skrivit om hur den fysiska miljön i relation till aktivt missbruk gör för anknytningen. I vår analys har vi beskrivit hur A-perspektivet tillgodoser barnets rätt till skydd mot bland annat skadlig fysisk miljö. B-perspektivet har vi inte hittat tydliga stöd för att den rätten tillgodoses. I relation till Parolin och Simonelli (2016) tror vi att det är relevant att ifrågasätta om B-perspektivets avsaknad av krav på drogfrihet, och vad det kan innebära för den fysiska miljön i föräldrarnas hem, verkligen är försvarbart ur ett barnperspektiv. Enligt Parolin och Simonelli (2016) anser vi snarare att B-perspektivets lösning riskerar att inte förbättra situationen för barnet och för föräldern att tillgodose barnets rätt, såvida inte föräldrarnas missbruk upphör.

Avslutningsvis vill vi lyfta fram vad vi anser vara viktigt i relation till vår analys av problemperspektivens lösningar och vad vi nämnt i forskningsöversikten avseende artiklarna i Barnkonventionen. Vi menar att de olika perspektivens modeller, och praktikernas val mellan dem, handlar om ett val mellan vilka av Barnkonventionens artiklar som ska tillgodoses. A-perspektivet tycks bättre tillgodose barnets rätt till skydd, medan B-perspektivet tycks bättre tillgodose barnets rätt till bostad. Inget perspektiv ger ett tydligt tillgodoseende av barnets rätt till en nära och god relation till sina föräldrar. Vi har ingen egen lösning på hur modellerna ska utvecklas för att tillgodose alla nämnda rättigheter, men vi menar däremot att lagstiftaren behöver vara uppmärksam på att inkorporeringen av Barnkonventionen också kräver att lagstiftning som exempelvis styr socialtjänstens arbete med vuxna också måste reglera hur insatser, likt de aktuella modellerna, tillgodoser barnets samtliga rättigheter.

6.2 Teoridiskussion - socialkonstruktivism, diskurser och modellernas länk till en föränderlig vetenskap

Vi har både i vår analys och tidigare i diskussionen berört hur bägge problemperspektiven bland annat tycks beskriva A-perspektivets konsekvenser av deltagande i modellen i negativa ord samtidigt som beskrivningen av B-perspektivets konsekvenser av deltagande i dess modell tycks beskrivas mer positivt. Vi har också i både analys och tidigare i diskussionen berört A-perspektivets mer voluntaristiska orsaksförklaring och B-perspektivets mer deterministiska. Skillnaden mellan den negativa beskrivningen av A-perspektivets konsekvenser och den positiva beskrivningen av B-perspektivets konsekvenser bedömer vi går att koppla till vad vi i avsnittet om urval i metodkapitlet tagit upp om hur författarna till de olika vetenskapliga texterna förhåller sig till bägge de studerade modellerna. Vi har uppfattat det som att det finns en del tendensiösa problem där samtliga författare de facto förespråkar "Bostad först" framför "trappstegsmodellen". Det här vill vi koppla till det socialkonstruktivistiska teoretiska ramverk som ligger till grund både för vår studie och för perspektivanalysen som utgör teori likväl metod för studien. Vi vill samtidigt också koppla samman det analysen visat om voluntarism respektive determinism med både författarnas inställning till de bägge modellerna och vårt socialkonstruktivistiska ramverk. Vi menar att det kan sätta studien i rätt sammanhang samtidigt som det vi reagerat på får en möjlig förklaring.

I teorikapitlet har vi beskrivit hur även vetenskap är socialt konstruerad. Ur en sådan utgångspunkt innebär det att även forskning och vetenskapssyn är produkter av respektive tids kunskap och samhälle men också sin tids egna konstruktioner. Vi har också nämnt hur även den individuella forskaren påverkas av sin kultur och position, varför det ur ett socialkonstruktivistiskt synsätt också påverkar hur forskaren skapar sin kunskap.

Materialet tycks följa olika epoker i forskningen. Materialet kring "trappstegsmodellen" och A-perspektivet är aningen äldre än materialet om "Bostad först" och B-perspektivet. I koppling till hur vi förklarar den socialkonstruktivistiska synen på forskning menar vi att den negativa synen på

konsekvenserna i A-perspektivet kan ses som ett uttryck för en diskurs i den svenska hemlöshetsforskningen från mitten av 1990-talet där ”trappstegsmodellen” kritiserats av forskare med framstående position. Materialet innehåller ett stort antal korsreferenser vilket vi menar indikerar att forskarna befinner sig i ett gemensamt sammanhang där de tillsammans utvecklats en forskningskultur. Om en diskurs är kritisk mot något menar vi att det är logiskt att det sedan uppstår en diskurs som är positiv till en ny modell som på många punkter löser det specifika problemet på ett sätt som inte följer vad den tidigare negativa diskursen kritiserat.

Ovan fört resonemang kring orsakerna till de olika inställningarna till modellernas konsekvenser är också applicerbart på hur perspektiven utgår från motstridiga synsätt för orsaksförklaringar. Vi menar att samma socialkonstruktivistiska faktorer i relation till forskare och hur kunskap uppstår, även inverkar här. Om vi antar att ”trappstegsmodellen” uppstått ur en diskurs som förespråkar voluntaristiska förklaringar, och sådan diskurs sedan utmanas av en diskurs som förespråkar deterministiska orsaksförklaringar, anser vi att det är logiskt att en ny modell då följer den diskurs som är motreaktionen på den diskurs som den nya diskursen vill utmana.

Vad vi anser intressant i studien är vad det här innebär i relation till Barnkonventionen. Om en deterministisk diskurs som stödjer ”Bostad först” kontrasterar mot en voluntaristisk diskurs som stödjer ”trappstegsmodellen”, och samtidigt i ett abstrakt resonemang ska ställas mot formuleringar i Barnkonventionen, innebär det att ytterligare en diskurs blir aktuell; den om Barnkonventionen. En diskurs kring Barnkonventionen är även den konstruerad i sitt sammanhang varför vårt socialkonstruktivistiska teoretiska ramverk även innebär att vår studie är en studie av hur polariserade diskurserna om modellerna överensstämmer med den tredje och fristående diskursen om barnets rättigheter. Vi menar att studien visar att det är de här konstruktionerna, hur den hemlösa föräldern i missbruk och lösningarna på dess problem konstrueras, som lägger grunden på svårigheterna att lösa föräldrarnas sociala problem i relation till barnets rätt. Om modeller för att motverka hemlöshet även ska tillgodose barnets rättigheter anser vi det rimligare att forskningens diskurser, precis praktikernas, snarare utgår från en diskurs ur Barnkonventionen.

6.3 Metoddiskussion - hur vi gjorde och hur vi borde gjort

Studien är genomförd som en kvalitativ litteraturstudie där analysen genomförts med stöd av perspektivanalys. Det går att se sådant metodval som fördelaktigt i studier som likt denna vill undersöka hur ett faktiskt socialt problem förhåller sig till både vetenskapliga och rättsliga faktorer. Det har dock inte varit ett optimalt tillvägagångssätt. Redan i urvalsprocessen visade det sig att det finns ytterst begränsad forskning generellt sett om vad det innebär att vara hemlös förälder i missbruk. Det visade sig att det fanns en del forskning när barn själva är hemlösa ihop med sina föräldrar men, så gott som ingenting när föräldern saknar hem men barnet har sitt hem på annat håll. I vårt material har det funnits väldigt lite explicit information om vad det innebär att vara hemlös förälder i missbruk i relation till olika aspekter av barnet. Vi har vid ett par tillfällen övervägt att avbryta studien till följd av att metoden krävt material som inte finns. Även i det material vi trots allt funnit, har de problem vi själva upplevt kring det här också beskrivits av författarna till vårt material. Vi har dock bedömt att vi ändå kunnat få ett resultat med det material och den metod vi använt, vilket också visat sig genom genomförandet av studien, men vi tror samtidigt att studiens största bidrag till forskningen är att den med stor tydlighet synliggör behovet av mer forskning kring hemlösa föräldrar generellt, och deras relation till barn som inte själva lever i hemlöshet.

Initialt var vår avsikt att genomföra studien med stöd av kvalitativa intervjuer. I den här studien har vi inkluderat material som beskriver behovet av att barn får formulera sina egna problem. Vi tror därför att intervjustudie med barn hade varit det optimala tillvägagångssättet, sett ur perspektivet av socialt arbete som forskning och praktik. Ur ett etiskt perspektiv är det lättare att ifrågasätta det. Vår ursprungliga avsikt var därför istället att använda livslopsintervjuer för att tala med föräldrar som levt i hemlöshet och i missbruk. Ett sådant tillvägagångssätt tror vi hade varit det mest förtjänstfulla. Dessvärre ställdes vi inför en oväntad situation där vår grindvakt inte längre var tillgänglig. Med hänsyn till tidsaspekten fick vi därför acceptera den metod vilken vi

använt. Metodvalet och det begränsade urvalet har dock således kraftigt påverkat studiens generaliserbarhet.

6.4 Implikationer för socialt arbete som forskning och praktik

Studiens betydelse för det sociala arbetet ska inte överdrivas utan snarare värderas som ett bidrag som visar på möjliga faktorer att vara uppmärksam på, både inom forskningen och inom det praktiska arbetet. Att forskning saknas kring något som påverkas av ny lagstiftning samtidigt som forskningsfältet har en egen medvetenhet om det är något vi anser är problematiskt. Vi menar att vår studie som minst tjänar som en påminnelse om ett specifikt område som tycks ha fallit i skymundan.

Att de modeller som används i det sociala arbetet bygger på polariserade orsaksförklaringar är också något vi tror verksamma inom det sociala arbetet behöver medvetandegöra sig om. Vi tycker oss ana en spricka mellan forskningsfältet där de vetenskapliga texter vi studerat tycks förespråka en deterministisk orsaksförklaring samtidigt som praktikerna, förvisso kanske utifrån politiska beslut och äldre lagstiftning och styrdokument, oftare arbetar efter en mer voluntaristisk orsaksförklaring. Vi motiverar den slutsatsen med hur de studerade vetenskapliga texterna beskrivit ”trappstegsmodellen” (grund för A-perspektivet) som den huvudsakliga modellen. Vi har tidigare också diskuterat hur socialkonstruktivistiska diskurser kan förändras över tid, och möjligen är det en förklaring till hur orsakerna och förhållningssättet till dem skiljer sig åt. Det finns utrymme att påstå att en förmodad tröghet i lagstiftningen förstärker den skiljelinje vi tycker oss se. Det leder oss i sådana fall tillbaka till forskningsbehovet igen. Om en mer deterministisk syn på föräldrarnas sociala problem, och barnets konsekvenser av det, ska prägla det praktiska arbetet så behöver rimligen även lagstiftaren tillgång till evidensbaserade argument.

Det vi anser vår studie mest bidrar med, fortfarande utan att generalisera eller i syfte att överskatta vårt resultat, är att de modeller för motverkan av hemlöshet som finns idag saknar ett tydligt barnperspektiv. Vi medger att fokus såklart måste ligga på den individ en modell syftar till att hjälpa, samtidigt innebär Barnkonventionens formuleringar att många av barnets rättigheter ska tillgodoses antingen av föräldern eller av att staten hjälper föräldern med tillgodoseendet av dem. Här menar vi att det således behövs mer forskning kring hur modeller för att motverka hemlöshet kan utvecklas för att även omfatta möjligheter att hjälpa föräldern att tillgodose barnets olika rättigheter. Vår studie indikerar att det idag i huvudsak åligger annan omsorgsperson eller samhället att ta det ansvaret. Barnkonventionen ger samhället skyldighet att hjälpa föräldern att ta sitt ansvar.

REFERENSER

- Alexanderson, K. & Näsman, E. (2017). Barns upplevelser när föräldrars missbruk upphört: "Alltså det är svårt att må bra igen". *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, Vol. 34(5), 400-414. doi: 10.1177/1455072517732277.
- Andersson, G. & Swärd, H. (2007). *Barn utan hem: olika perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Berge, T., Karagöz, E., Nielsen, M. & Frantzen, C. (2012). En modell för boligfaglig samhandling för personer med alvorlig psykisk lidelse og rusmiddellidelse. *Tidsskrift for Psykisk Helsearbeid*. Vol. 9(4), 324-333.
- Berger, P. L., Luckmann, T. (1998). *Kunskapsociologi: hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet* (2. svenska uppl.). Stockholm: Wahlström & Widestrand.
- Blid, M. (2006). Boende och stöd - En nationell inventering av kommunernas boendeinsatser för utsatta grupper. *Socialvetenskaplig tidskrift*, Vol. 13(4), 291-312.
- Bradley, C., McGowan, J. & Michelson, D. (2017). How Does Homelessness Affect Parenting Behaviour? A Systematic Critical Review and Thematic Synthesis of Qualitative Research. *Clinical Child and Family Psychology Review*, Vol. 21(1), 94-108. doi: 10.1007/s10567-017-0244-3.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2. rev. uppl.). Malmö: Liber.
- Danielson, K. (2010, 1 augusti). Tvingad att bo i tält. *Aftonbladet*, s. 6-7.
- Dir. 2018:20, Kommittédirektiv. *Kartläggning av hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med Barnkonventionen*. [Elektronisk]. Stockholm: Socialdepartementet. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/4948a5/contentassets/8a3883b7a8414d9bab306afde980f995/kartlaggning-av-hur-svensk-lagstiftning-och-praxis-overensstammer-med-Barnkonventionen-dir2018_20.pdf.
- Ejrnæs, M. & Kristiansen, S. (2017). Perspektiv på sociala problem i USA och Skandinavien. I A. Meeuwisse & H. Swärd (Red.), *Perspektiv på sociala problem* (s. 76-107). Stockholm: Natur & Kultur.
- Eriksson, P. & Swärd, H. (2019, 7 januari). SVT - hemlösheten mer komplicerad än ni visar. *Aftonbladet*. Hämtad 2019-05-06, från <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/9mJwrl/svt-hemlosheten-mer-komplicerad-an-ni-visar>.
- Folkesson, P. (2017). "Bostad först" i Karlstad (FoU-rapport Välfärd Värmland, 2017:1). Karlstad: Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap, Karlstads universitet.
- Greenwood, R. M., Stefancic, A. & Tsemberis, S. J. (2013). Pathways Housing First for Homeless Persons with Psychiatric Disabilities: Program Innovation, Research, and Advocacy. *Journal of Social Issues*, Vol. 69(4), 645-663. doi: 10.1111/josi.12034
- Groton, D. (2013). Are Housing First Programs Effective? A Research Note. *Journal of Sociology and Social Welfare*, Vol. 40(1), 51-63.

- Hollander, A. (2006). Juridik och socialt arbete. I A. Meeuwisse, S. Sunesson & H. Swärd (Red.), *Socialt arbete: en grundbok* (2. rev. och utök. utg., s. 110-126). Stockholm: Natur & Kultur.
- Holsti, O. R. (1969). *Content analysis for the social sciences and humanities*. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley.
- Jönson, H. (2010). *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Kertesz, S. G., Crouch, K., Milby, J. B., Cusimano, R. E. & Schumacher, J. E. (2009). Housing First for Homeless Persons with Active Addiction: Are We Overreaching? *Milbank Quarterly*, Vol. 87(2), 495-534. Tillgänglig: <https://web-a-ebSCOhost-com.ezproxy.its.uu.se/ehost/detail/detail?vid=0&sid=69ea1abf-5c6f-4f50-88cb-87e7a3c5e457%40sdc-v-sssmgr03&bdata=JnNpdGU9ZWlhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=40928837&db=bth>
- Kerpner, J. (2018, 16 december). SVT-hemlöse Anders fick jobb och bostad: "Känns himla bra". *Aftonbladet*. Hämtad 2019-05-06, från <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/ka9QJL/svt-hemlose-anders-fick-jobb-och-bostad-kanns-himla-bra>.
- Knutagård, M. & Swärd, H. (2006). Hemlöshet - en kunskapsöversikt. *Socionomens Forsknings supplement*, Nr. 19, 32-41.
- Knutagård, M. (2009). *Skälens fångar: hemlöshetsarbetets organisering, kategorisering och förklaringar* (Doktorsavhandling, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Lunds universitet). Lund: Égalité. Tillgänglig: <http://lup.lub.lu.se/search/ws/files/5737993/1384389.pdf>.
- Knutagård, M. & Kristiansen, A. (2013). Not by the Book: The Emergence and Translation of Housing First in Sweden. *European Journal of Homelessness*, Vol. 7(1), 93-115.
- Knutagård, M. & Kristiansen, A. (2018). *Nytt vin i gamla läglar: Skala upp "Bostad först", boendeinflytande och om att identifiera och stötta "the missing hero"* (Research Reports in Social Work; Vol. 2018, Nr. 1). Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Kristiansen, A. & Espmarker, A. (2012). *Sen är det ju mycket det här att man får vara ärlig också och det är man ju inte van vid... "Bostad först" ur de boendes perspektiv* (Working paper-serien; Nr. 4). Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Leviner, P. (2018). Barnkonventionen som svensk lag: en diskussion om utmaningar och möjligheter för att förverkliga barns rättigheter. *Förvaltningsrättslig Tidskrift*, Nr. 2, 287-311.
- Loseke, D. R. (2003). *Thinking about social problems: an introduction to constructionist perspectives*. (2. ed.) New York: Aldine de Gruyter.
- Löfstrand, C. (2003). *Boendetrappor och bostadslöshetskarriärer: en pilotstudie i Göteborg*. Stockholm: Égalité.
- Löfstrand, C. (2005). *Hemlöshetens politik: lokal policy och praktik* (Doktorsavhandling, Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet). Malmö: Égalité.
- Löfstrand Hansen, C. (2010). Reforming the Work to Combat Long-Term Homelessness in Sweden. *Acta Sociologica*, Vol. 53(1), 19-34. doi: 10.1177/0001699309357834

- McMahon, T. J., Winkel, J. D., Luthar, S. S. & Rounsaville, B. J. (2005). Looking for Poppa: Parenting Status of Men Versus Women Seeking Drug Abuse Treatment. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, Vol. 31(1), 79-91. Tillgänglig: <https://www.tandfonline-com.ezproxy.its.uu.se/doi/full/10.1081/ADA-37567>
- Monn, A. R., Narayan, A. J., Kalstabakken, A. W., Schubert, E. C. & Masten, A. S. (2017). Executive function and parenting in the context of homelessness. *Journal of Family Psychology*, Vol. 31(1), 61-70. doi: <http://dx.doi.org.ezproxy.its.uu.se/10.1037/fam0000275>.
- Norén, M. (2009). *Vad är socialt arbete? - En studie av begreppet socialt arbete i teori och praktik* (Kandidatuppsats). Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet. Tillgänglig: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/20987/4/gupea_2077_20987_4.pdf.
- Nordfeldt, M. (2007). *Hemlösa barnfamiljer i Hässelby - Vällingby: Utvärdering av projektet Steget före* (Forskningsavdelningens arbetsrapportserie, Nr. 45). Sköndal: Ersta Sköndal högskola.
- Näsman, E. (2004). Barn, barndom och barns rätt. I L. Olsen (Red.), *Barns makt* (s. 53-76). Uppsala: Iustus.
- Parolin, M. & Simonelli, A. (2016). Attachment Theory and Maternal Drug Addiction: The Contribution to Parenting Interventions. *Frontiers in Psychiatry*, Vol. 7:152. doi: [10.3389/fpsy.2016.00152](https://doi.org/10.3389/fpsy.2016.00152).
- Paquette, K. & Bassuk E. L. (2009). Parenting and homelessness: Overview and introduction to the special section. *American Journal of Orthopsychiatry*, Vol. 79(3), 292-298. doi: <http://dx.doi.org.ezproxy.its.uu.se/10.1037/a0017245>.
- Prop. 2017/18:186. *Incorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*. [Elektronisk]. Stockholm: Socialdepartementet. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/4952fa/contentassets/ccaccfb483374099bdb045f96f7ca0bb/incorporering-av-fns-konvention-om-barnets-rattigheter-2017_18_186.pdf.
- Riksdagens protokoll 2017/18:131. Onsdagen den 13 juni. [Elektronisk]. Tillgänglig: <https://data.riksdagen.se/fil/02CFDAC4-2776-4EFD-9431-5B52A51EA385>.
- Sahlin, I. (1996). *På gränsen till bostad: avvisning, utvisning, specialkontrakt* (Doktorsavhandling, Lund studies in social welfare, 9907557919; 14). Lund: Arkiv.
- Sahlin, I. (2005). The Staircase of Transition. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, Vol. 18(2), 115-136. doi: [10.1080/13511610500096400](https://doi.org/10.1080/13511610500096400).
- SFS 1949:381. *Föräldrabalken*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- SFS 2015:284. *Förordning (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Singer, A. (2000). *Föräldraskap i rättslig behysning* (Doktorsavhandling, Skrifter från juridiska fakulteten i Uppsala, 85). Uppsala: Iustus Förlag AB. Tillgänglig: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:160670/FULLTEXT01.pdf>.

- Snow, D. A. & Benford, R. D. (1988). Ideology, frame resonance and participant mobilization. I B. Klandermans, H. Kriesi & S. Tarrow (Red.), *International social movement research. From structure to action: Comparing social movements research across cultures*. London: JAI Press Inc.
- Socialstyrelsen. (2010). *En fast punkt: vägledning om boendelösningar för hemlösa personer*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig: <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17912/2010-1-20.pdf>
- Socialstyrelsen. (2017). *Hemlöshet 2017: omfattning och karaktär*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig: <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20765/2017-11-15.pdf>
- SOU 2016:19. *Barnkonventionen blir svensk lag: Betänkande av Barnrättsutredningen*. Stockholm: Elanders. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/contentassets/7bcd0fe8815345aeb2ff0d9678896e11/Barnkonventionen-blir-svensk-lag-sou-2016_19.pdf
- Spector, M. & Kitsuse, J. I. (1987). *Constructing Social Problems*. Hawthorne, New York: Aldine de Gruyter.
- Swärd, H. (2004). Att förklara hemlöshet. *Socialmedicinska tidskrift*. Vol. 81(1), 8-13.
- Storbjörk, J. (2007). *Hemlösa och deras sociala nätverk: Convictus Bryggan Citys gäster, deras nätverk, problem, behov och resurser* (Mobilisering mot narkotika (MOB), Rapport 22). Stockholm: Mobilisering mot narkotika (MOB).
- Thörn, C. (2004). *Kvinnans plats(er): bilder av hemlöshet* (Doktorsavhandling, Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet). Stockholm: Égalité.
- Tsemberis, S. J., Gulcur, L. & Nakae, M. (2004). Housing First, Consumer Choice, and Harm Reduction for Homeless Individuals With a Dual Diagnosis. *American Journal of Public Health*, Vol. 94(4), 651–656.
- Uhnoo, S. (2017). *Utvärdering av BODIL-projektet: Ett lokalt "Bostad först"-projekt i SDF Askim-Frölunda-Högsbo, Göteborg stad 2014-2016*. Göteborg: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.
- UNICEF Sverige. (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.
- Wenneberg, S. B. (2010). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv* (2. uppl.). Malmö: Liber.
- Wiseman, J. P. (1979). *Stations of the lost: the treatment of skid row alcoholics*. Chicago: University of Chicago press.